

Samen werken aan de energietransitie:
De Hogelandster Energie Strategie (HES)

Samenvatting

Voor u ligt de Hogelandster Energie Strategie (HES). In het laatste hoofdstuk presenteren we tevens het eerste Uitvoeringsprogramma Energie. Daarmee geven we invulling aan de wens van de gemeenteraad om te komen met:

- a) Een langere termijnstrategie met heldere, samenhangende doelen. De strategie zet een duidelijke koers uit en biedt een stevige basis voor:
- b) Een uitvoeringsprogramma voor de middellange termijn. Het uitvoeringsprogramma vertaalt ambities en doelen naar inspanningen. In jaarlijkse actieplannen staan de acties, projecten en rollen die we als gemeente voor ons zien. Monitoring en evaluatie zijn een vast onderdeel van de actieplannen. Zo weten we zeker dat we op koers blijven.

Gemeente Het Hogeland conformeert zich aan het nationale doel om in 2050 CO₂-neutraal te zijn. Ze streeft daarbij naar een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen van 60% in 2030, ten opzichte van 1990. Voor de gebouwde omgeving zijn we als aardbevingsgemeente nog wat ambitieuzer: alle inwoners die dat willen, kunnen in 2035 aardgasvrij wonen. We zijn al volop en op veel fronten aan de slag met de energietransitie. De komende jaren gaan we hier versneld mee verder. Dat is nodig om te zorgen voor een betrouwbare, betaalbare, eerlijke en schone energievoorziening voor onze inwoners en ondernemers. Een duurzame energievoorziening is een belangrijke voorwaarde voor een toekomstbestendige ontwikkeling van onze gemeente.

We werken daarom vanuit de volgende visie:

Met een integrale aanpak werken we samen met partners aan een CO₂-neutrale gemeente in 2050. Dat doen we op een manier waarbij baten van de energietransitie ook ten goede komen aan inwoners en bedrijven in de gemeente.

De HES ligt als basis onder ons meerjarig energietransitiebeleid. Het geeft antwoord op twee belangrijke hoofdvragen:

1. **Waarom** zetten wij stevig in op de energietransitie?
2. **Hoe** geven we richting aan de energietransitie?

We richten ons daarbij op drie pijlers: 'de gebouwde omgeving', 'netcongestie en de opwek van hernieuwbare energie' en 'mobiliteit'.

In de eerste twee hoofdstukken introduceren we de HES en gaan we in op de 'waarom-vraag'. In hoofdstuk 3 bespreken we onze aanpak. In de hoofdstukken 4 t/m 7 bespreken we de inhoudelijke pijlers: de gebouwde omgeving, netcongestie, de opwek van hernieuwbare energie en tenslotte mobiliteit. Daarbij gebruiken we steeds de volgende vragen:

- Waar staan we nu?
- Wat is de opgave?
- Welke doelen horen daarbij?
- Wat zijn de rollen van de gemeente?
- Hoe pakken we dat aan?

In hoofdstuk 8 slaan we de brug van de strategie naar het uitvoeringsprogramma. Daarin staat de wat-vraag centraal: **Wat** gaan we concreet doen en welke resultaten willen we daarmee behalen?

Tenslotte presenteren we in hoofdstuk 9 het eerste uitvoeringsprogramma.

Hoofdstuk 1: waarom een HES?

Onze visie:

Met een integrale aanpak werken we samen met partners aan een CO₂-neutrale gemeente in 2050, op een zodanige wijze dat baten van de energietransitie ook ten goede komen aan inwoners en bedrijven in de gemeente.

Om in 2050 de nationale klimaatdoelen te halen moet in 2030 de uitstoot van broeikasgassen gedaald zijn met 55% ten opzichte van 1990. Het streven is zelfs 60%. Dit nationale streven is overgenomen door de gemeente Het Hogeland. Voor de gebouwde omgeving zijn we in onze gemeente nog wat ambitieuzer: alle inwoners die dat willen kunnen in 2035 aardgasvrij wonen. Dergelijke ambities vragen om een stevige aanpak. Niet alleen in de gebouwde omgeving maar ook als het gaat om het beheersen en oplossen van netcongestie, de kleinschalige opwek van energie, het ondersteunen van bedrijven en het verduurzamen van onze mobiliteit. Met deze Hogelandster Energie Strategie (HES) leggen we een basis voor het versnellen van de energietransitie in onze gemeente.

In de gemeente zijn we al volop en op veel fronten aan de slag met de energietransitie. De komende jaren gaan we hier versneld mee verder. Dat is nodig om te zorgen voor een betrouwbare, betaalbare, eerlijke en schone energievoorziening voor onze inwoners en ondernemers.

Terwijl we dat doen wordt het steeds duidelijker dat de energietransitie raakt aan heel veel onderwerpen, of het nu gaat om industriebeleid, toekomstbestendige bedrijvigheid van het MKB, het verduurzamen van onze woningen en gebouwen, het tegengaan van energie-armoede of het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit van onze fysieke omgeving, overal speelt de vergroening van ons energiesysteem een rol.

Internationale en nationale doelen, maar ook onze eigen ambities vragen om onze inspanningen te vergroten. Dan is al gauw de neiging: 'alle ballen vooruit en scoren'. Toch vraagt een succesvolle energietransitie ook om een duidelijke en samenhangende lange-termijn visie met heldere doelen zodat versnippering van aandacht, het kiezen van suboptimale maatregelen of inconsequent beleid zoveel mogelijk wordt voorkomen.

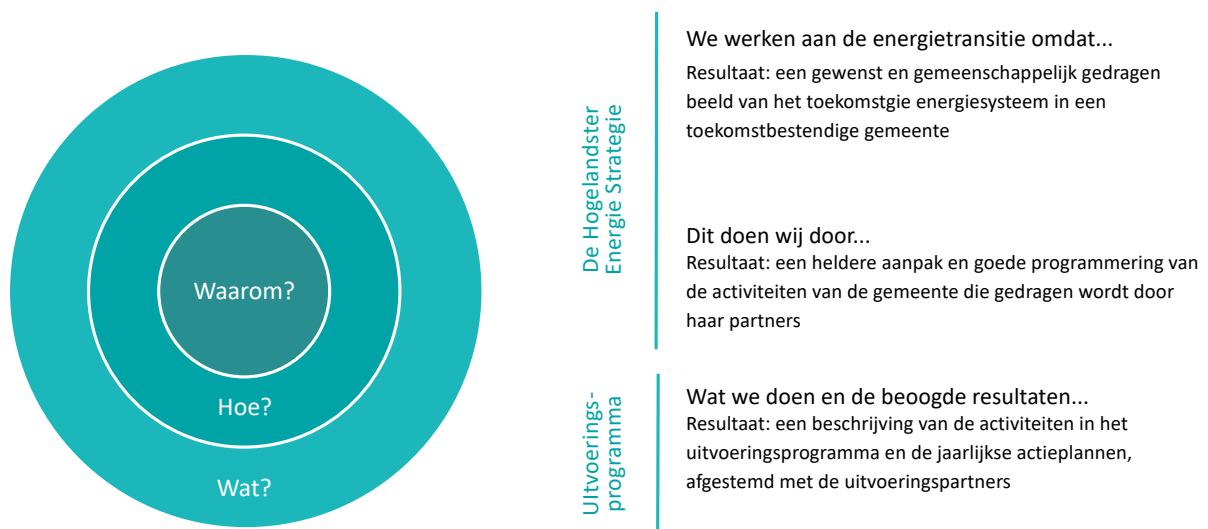
In deze Hogerlandster Energie Strategie (HES) gaan we daarom in op twee belangrijke vragen die richting geven aan de energietransitie in onze gemeente. De eerste vraag is een belangrijke vraag die nogal eens wordt overgeslagen: **Waarom** zetten wij in de gemeente Het Hogeland zo stevig in op de energietransitie en welke doelen streven we na? Met het beantwoorden van deze vraag wordt het gemeenschappelijke belang van een duurzaam energiesysteem duidelijk en markeren we ons einddoel als 'stip op de horizon'. Dat helpt ons koers te houden. De tweede vraag gaat over de wijze waarop we dat gaan aanpakken. **Hoe** geven we richting aan de energietransitie? Welke beweging willen we als gemeente in gang zetten en hoe gaan we dat programmeren? Wat gaan we zelf doen en wat vragen we van anderen?

Met de beschrijving van de langere termijn doelen en de aanpak die we kiezen is de HES een belangrijke basis voor het uitvoeringsprogramma. Daarin staat de wat-vraag centraal: **Wat** gaan we concreet doen en welke resultaten willen we daarmee

behalen? Een succesvolle energietransitie betekent dat we samen concreet aan de slag gaan om onze huizen en gebouwen te verduurzamen, toekomstbestendige bedrijvigheid stimuleren, onze industrie en ons MKB ondersteunen in het vergroenen van hun productieprocessen, zorgen voor voldoende hernieuwbare energie en bijdragen aan een daarbij passende energie-infrastructuur en -opslag.

Veelomvattende taken waarbij we als gemeente op vele borden spelen. Niet overal hebben we evenveel invloed en is onze rol gelijk. Daarom werken we met veel partijen samen.

In het uitvoeringsprogramma met daarin jaarlijkse actieplannen beschrijven we de projecten en inspanningen waarmee we concreet aan de slag gaan om ons energie- en klimaatdoelen te halen.

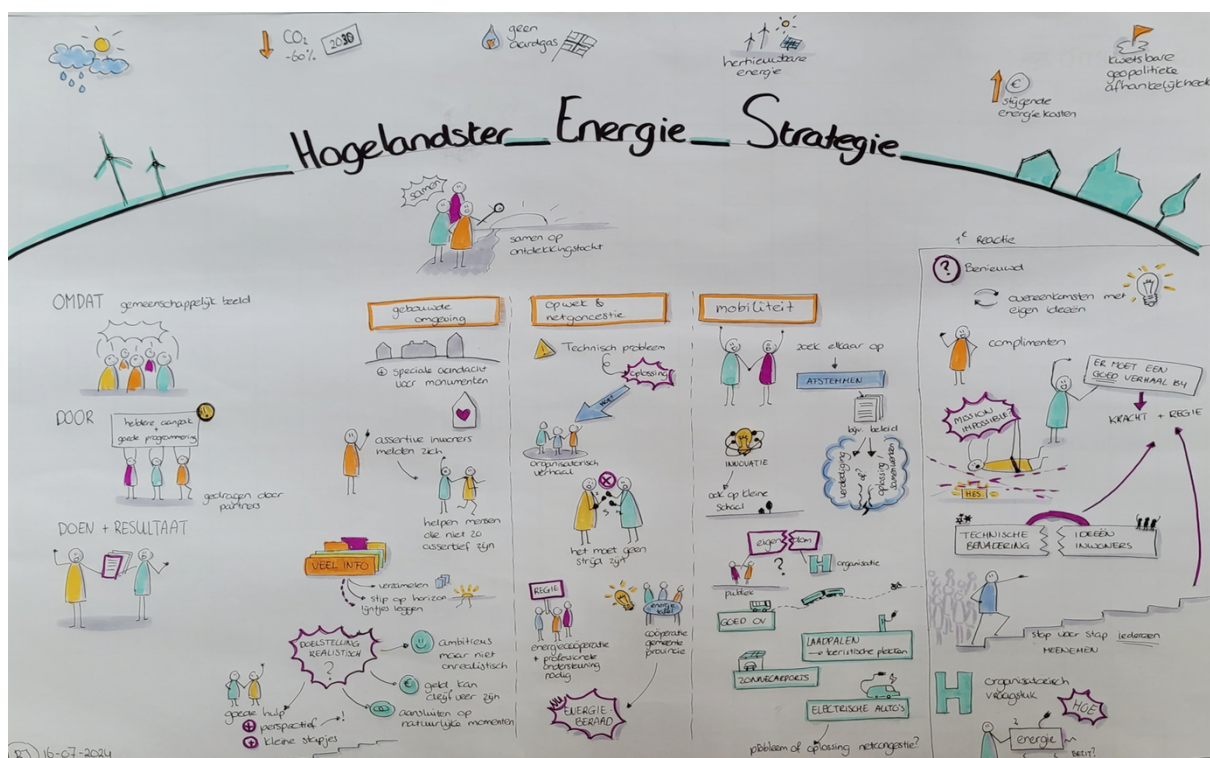
De HES en duurzaamheidsdoelen

De HES helpt ook bij het beantwoorden van de vraag hoe de energietransitie kan bijdragen aan het versterken van Brede Welvaart in onze gemeente. Dat doen we door de 17 VN duurzaamheidsdoelen (SDG's) te verbinden aan de energietransitie. Vanzelfsprekend staat in ons energiebeleid SDG 7, 'betaalbare en duurzame energie' centraal. Echter, met ons energiebeleid richten we ons ook op het terugdringen van energiearmoede, een toenemend probleem in onze gemeente (SDG 1). Verder dragen we bij aan SDG 8, 'eerlijk werk en economische groei en SDG 9, 'Industrie, innovatie en infrastructuur' omdat hiervoor een betrouwbaar, betaalbaar en duurzaam energiesysteem nodig is, inclusief goede energie infrastructuur. Met het werken aan een aardgasvrije gebouwde omgeving zijn we hard aan de slag met SDG 11: 'duurzame steden/dorpen en gemeenschappen'. Daarbij speelt ook gedragsverandering een belangrijke rol. Dat is relevant voor SDG 12: 'verantwoorde productie en consumptie'. Tenslotte hebben we aandacht voor SDG 13: 'klimaatactie'. Verduurzaming van het energiesysteem biedt hiervoor mooie kansen.

De HES stimuleert samenwerken

We willen graag een gemeenschappelijk gedragen strategie. Gedragen en gewenst door bewoners, ondernemers en passend bij partners en medeoverheden. Succesvol aan de slag gaan met de energietransitieopgave vraagt immers om inspanningen van veel partijen. Als gemeente kunnen we dat niet alleen. We werken graag samen met partijen die al lange tijd actief zijn in de energietransitie. Veel partijen, zoals energie coöperaties, dorpsverenigingen, ondernemersverenigingen, medeoverheden, netwerkbedrijven, woningcorporaties en burgerinitiatieven zijn al jaren actief aan het werk in de energietransitie. Met name voor die partijen is deze HES bedoeld. We hebben daarom de doelen en aanpak die we voorstaan in twee bijeenkomsten met deze partijen besproken. De uitkomsten van die bijeenkomsten zijn zoveel mogelijk verwerkt in de HES. Maar natuurlijk is deze HES ook voor inwoners die zich betrokken voelen bij de energietransitie en hun steentje willen bijdragen. We zullen daarom regelmatig 'energiegesprekken' met inwoners en ondernemers organiseren. Het blijvend betrekken van partijen blijft een belangrijk onderdeel van de energietransitie in onze gemeente.

Met de HES geven we helderheid over onze aanpak, de keuzes die we hebben gemaakt en welke stappen we van plan zijn om te nemen. Steeds zullen we daarbij het contact met onze omgeving zoeken. Op deze manier bieden we onze inwoners en ondernemers duidelijkheid. Ook als blijkt dat er nog onvoldoende duidelijkheid is, omdat bijvoorbeeld zaken nog moeten worden uitgezocht, zullen we dat delen.

De HES bouwt voort op wat er al is

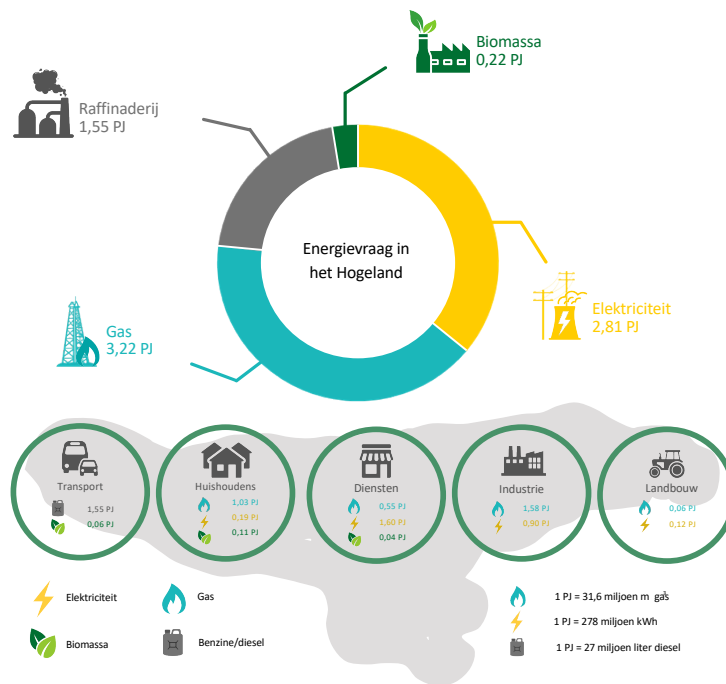
De HES bouwt voort op wat er al is. Zoals bijvoorbeeld het Warmtetransitieplan (WTP), waarin we beschrijven hoe we de verduurzaming van de gebouwen in onze gemeente gaan aanpakken, onze Omgevingsvisie 'Roemte voor Het Hogeland' en de Woonvisie 'Ruimte voor goed wonen Het Hogeland'. Omdat energiearmoede een steeds groter vraagstuk wordt is ook de verbinding met het minimabeleid belangrijk. Energiebeleid is ook voor ondernemers en bedrijven erg belangrijk. Naast het grote energie- en industriecluster in de Eemshaven is ook het toekomstbestendig maken van onze andere bedrijventerreinen van belang. De opgave die we als gemeente hebben, staat beschreven in de Bedrijventerreinenvisie Het Hogeland 2021-2035. Daarnaast hebben we de afgelopen periode gebruikt om meer inzicht te krijgen in de uitstoot van broeikasgassen, het energiegebruik en bronnen van hernieuwbare energie in onze gemeente:

- De uitstoot van broeikasgassen (uitgedrukt in CO₂-equivalenten) is in kaart gebracht en we hebben inzicht gekregen in de mate waarin het doel om de CO₂-emissie met 60% te verminderen in 2030 ten opzichte van 1990 wordt gerealiseerd in onze gemeente (CO₂-dashbord en prognose Het Hogeland, Berenschot, 2024).
- Met het Energietransitiemodel (ETM) van Quintel zijn we in staat om zelf energiescenario's te ontwikkelen.
- Met ondersteuning van RHDHV is de ruimtelijke vertaling van de nationale, regionale en onze eigen energieambities onderzocht en is gekeken hoe de energietransitie lokale meerwaarde kan hebben (Ruimte voor energie in Het Hogeland, RHDHV, 2024)
- De mogelijkheden voor bodemenergie (geothermie), warmte uit oppervlaktewater (aquathermie), en lokale of regionale restwarmte van bedrijven en industrie zijn geïnterpreteerd. De conclusie is dat in de gemeente meer dan voldoende duurzame warmte beschikbaar is, (IFTechology, 2024).

In de HES wordt regelmatig naar deze rapporten verwezen.

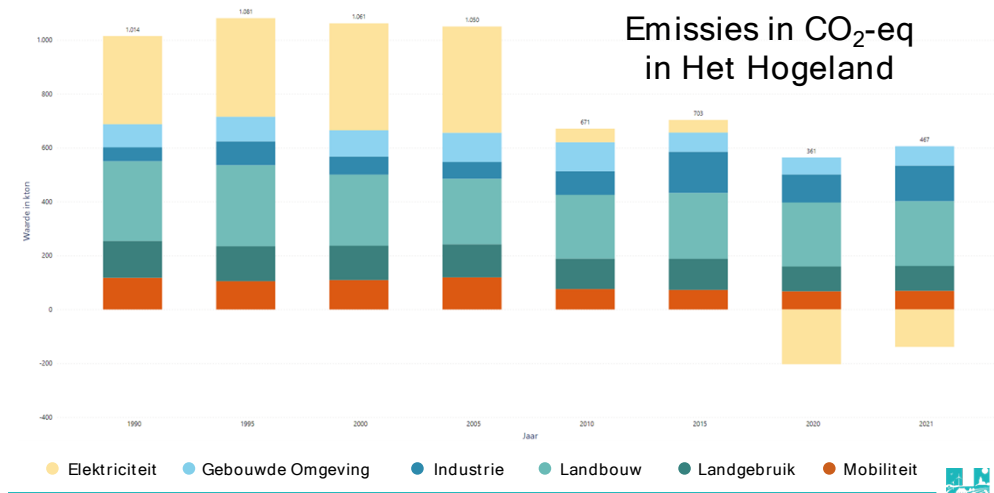
Huidig energieprofiel en CO₂-uitstoot in de gemeente

Het huidige energiegebruik bedraagt 7,88 PJ (2022). Ongeveer 40% daarvan is aardgas en ruim één derde deel (36%) is elektriciteit. Motorbrandstoffen hebben een aandeel van 20% en een klein deel betreft biomassa. In de figuur hieronder is aangegeven hoe dit verbruik is verdeeld over de verschillende sectoren. De totale energievraag is onderverdeeld per bron (biomassa, elektriciteit, gas, raffinaderij). De energievraag per bron is verder onderverdeeld in de sectoren transport, huishoudens, diensten, industrie en landbouw. Onder de sector transport vallen ook mobiele werktuigen. Dit betekent dat de voertuigen in de industrie en de landbouw niet bij de industrie en landbouw worden weergegeven, maar in totaal meetellen in de sector mobiliteit.

Ontwikkelingen in CO₂-uitstoot.

In de figuur is de ontwikkeling van broeikasgassen vanaf 1990 en de bijdragen van de verschillende sectoren weergegeven. De uitstoot van broeikasgassen is weergegeven in CO₂-equivalenten zodat ook andere broeikasgassen dan CO₂, zoals methaan, lachgas en fluoride verbindingen kunnen worden meegerekend. Dit zijn nog sterker broeikasgassen dan CO₂. Eén kg CO₂-equivalent staat gelijk aan de broeikasgaswerking van 1 kg CO₂. De uitstoot van 1 kg methaan (CH₄) staat gelijk aan 28 kg CO₂-equivalent en de uitstoot van 1kg lachgas aan 298 kg CO₂-equivalent. Methaan komt veel vrij in de veeteelt en lachgas op gronden die veel worden bemest. Omdat in de gemeente de landbouw een belangrijke sector is met veel grondgebruik is de bijdrage van deze sectoren hoog. Het gaat dan met name om methaan en lachgas.

De uitstoot van alle broeikasgassen in de gemeente bedroeg in 1990 1015 Kton CO₂-eq. (dat is ruim 1 miljoen ton). Sinds die tijd is de uitstoot met 54% afgenomen tot 470 Kton CO₂-eq. Omdat met name de windparken in onze gemeente zorgen voor veel vermeden CO₂-emissies ten opzichte van elektriciteitscentrales, die mogen worden 'bijgeboekt' in de vermindering van CO₂ emissies van onze gemeente, zien we in de figuur 'negatieve' emissies bij de sector elektriciteit.

De verwachting is dat de uitstoot van alle broeikasgassen in 2030 is afgenomen tot 340 Kton CO₂-eq. Dat betekent een reductie van 66,5% ten opzichte van 1990.

Daarmee levert onze gemeente een belangrijke bijdrage aan de nationale klimaatdoelen.

De HES is niet in beton gegoten

Hoewel de HES een strategische insteek heeft en zicht biedt op een langere termijn horizon zal de HES als de omstandigheden daarom vragen, worden bijgesteld. Dat komt omdat de dynamiek in de energietransitie erg hoog is. Veel zaken veranderen snel en er gebeurt veel. Internationaal en nationaal zijn veel zaken in beweging, zoals financieringsmogelijkheden en wet- en regelgeving. Ook in de aardbevingsregio is dat het geval. De energietransitie is een ontdekkingsstocht. Met de kennis en inzichten van vandaag werken we aan de energievoorziening van (over)morgen. Het eerlijke verhaal is dat er geen vastomlijnd pad is naar een CO₂-neutrale gemeente in 2050. We weten al veel maar andere dingen zullen we ook nog moeten ontdekken: wat werkt goed en wat werkt minder? We zullen dingen moeten uitproberen. Daar hoort dan ook bij dat we accepteren dat niet alles in één keer lukt. Daarvan leren hoort bij het pad dat we afleggen naar een CO₂-neutrale gemeente. Uiteindelijk vinden we samen de weg.

De Hogelandster Energie Strategie is niet in beton gegoten

"De energietransitie is een ontdekkingsstocht. Met de kennis en inzichten van vandaag werken we aan de energievoorziening van morgen. Er is geen vastomlijnd pad, maar we ontdekken samen. Wat werkt goed, en wat werkt minder?"

Hoofdstuk 2: Waarom werken aan de energietransitie?

In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag waarom werken aan de energietransitie zo belangrijk is voor onze gemeente. In het vorige hoofdstuk hebben we het energiegebruik en de CO₂-uitstoot gepresenteerd. In dit hoofdstuk gaan we verder in op een belangrijk karakteristiek van het energiesysteem in onze gemeente omdat dit onze strategie mede bepaalt: groot versus klein.

Maar we beginnen met de vraag: waarom is werken aan de energietransitie zo belangrijk? We geven zes redenen.

- *De ombouw naar een schoon, betrouwbaar en betaalbaar energiesysteem is een belangrijk onderdeel van de toekomstbestendige ontwikkeling van onze gemeente.*
De verduurzaming van onze samenleving is één van de grootste opgaven voor de komende decennia (beleidsnotitie duurzame ontwikkeling 2021). Wij hebben de Duurzaamheidsdoelen van de VN (SDG's) omarmd als kompas voor verdere ontwikkeling van onze gemeente. Het klimaatvraagstuk is daarbij een belangrijk thema. Nu al hebben we te maken met de gevolgen van klimaatverandering. Maar ook de betrouwbaarheid en betaalbaarheid van het energiesysteem zijn belangrijk voor onze inwoners, bedrijven en industrie. Kortom: een CO₂-neutraal energiesysteem is onlosmakelijk verbonden met een *toekomstbestendige* gemeente!
- *We dragen bij aan (inter)nationale doelen en afspraken.*
In de gemeente geven we lokaal invulling aan (inter)nationale en regionale ambities en afspraken en maken daarin onze eigen keuzes. Bij het maken van die keuzes hanteren we de aangescherpte nationale klimaatdoelen als uitgangspunt: 60% CO₂-emissie reductie in 2030 t.o.v. 1990. Als het kan lopen we een stapje harder. Zo denken wij dat wij in 2030 aanzienlijk meer CO₂ kunnen besparen in de gebouwde omgeving dan de 20% reductie die in het klimaatakkoord is afgesproken en streven we ernaar dat alle inwoners die dat willen in 2035 in een aardgasvrije woning kunnen wonen.
- *We gaan van het aardgas af.*
Als geen andere regio in Nederland kennen we de gevolgen van aardgaswinning. De recente sluiting van het Slochterenveld vraagt om versnelde ontwikkeling van alternatieven voor aardgas. Dit zijn bij voorkeur alternatieven die ons minder afhankelijk maken van de import van energie. Zowel onze huishoudens als bedrijven en industrie gebruiken nu nog veel aardgas. Waterstof, elektrificatie en warmte zijn belangrijke routes naar een aardgasvrije gemeente. De verwachting is dat dit grote ontwikkelingen zijn met ingrijpende gevolgen voor onze gemeente.
- *Energie-armoede is een groeiend probleem dat we zo snel mogelijk willen aanpakken.*
De afgelopen jaren hebben laten zien dat geopolitieke spanningen grote invloed hebben op de prijs van fossiele energie. De prijs van energie voor

huishoudens is de laatste jaren sterk gestegen. Energie-armoede is daarom een steeds groter probleem voor veel gezinnen in onze gemeente geworden. We streven daarom een zo eerlijk mogelijke energietransitie na, waarbij de lasten en lusten zo goed mogelijk worden verdeeld.

- *Ontwikkelingen van (inter)nationaal belang in de energietransitie gaan waarschijnlijk plaatsvinden in onze gemeente.*
Hoewel onze invloed erop beperkt zal zijn zullen grootschalige ontwikkelingen op het gebied van energie een plek krijgen in onze gemeente. Daarbij kan worden gedacht aan de aanlanding van energie van 'Wind op Zee' en de grootschalige productie van waterstof in de Eemshaven. Deze waterstof zal vanuit de Eemshaven naar andere delen van Nederland en Duitsland worden getransporteerd. De Eemshaven wordt daarmee, nog meer dan nu, een internationale energiehub van betekenis. Wij hechten eraan dat een deel van de baten van deze grootschalige ontwikkelingen worden ingezet in de *toekomstbestendige* ontwikkeling van onze gemeente. Dit wordt specifiek uitgewerkt in het programma Eemshaven+.
- *De versterkings- en herstelopgaven bieden onze gemeente kansen voor versnelde verduurzaming van de gebouwde omgeving.*
De maatregelen die voorkomen uit de aardbevingenproblematiek bieden kansen om de kwaliteit van onze woningen en gebouwen versneld te verbeteren en te verduurzamen. Dit vraagt wel om goede coördinatie en afstemming zodat onze inwoners zo optimaal mogelijk gebruik kunnen maken van die mogelijkheden en daarin zoveel mogelijk worden ontzorgd.

Het energieprofiel van Het Hogeland: groot en klein gaan hand in hand

Het energieprofiel van onze gemeente is bijzonder. Het gaat van heel groot (van internationale betekenis) naar heel klein (lokale duurzaamheid).

Groot als we kijken naar de Eemshaven. Hier bevindt zich een groot energie- en industrieel cluster. Ongeveer een derde van de elektriciteitsproductie in Nederland vindt daar plaats. Daarmee is het één van de vijf nationale industrieclusters waarvoor een aparte Cluster Energie Strategie (CES) is opgesteld. De Eemshaven is ook **groot** als we kijken naar de ontwikkeling van de Eemshaven als internationale 'energiehub'. In het gebied zijn plannen voor grootschalige productie van waterstof en aanlanding van energie dat door windturbines op zee is opgewekt. Deze ontwikkelingen spelen een grote rol in de realisatie van (inter)nationale klimaatdoelen en zijn dus van internationaal belang.

De gemeentelijke invloed op de verduurzaming van het industriecluster en de verdere ontwikkeling van de Eemshaven als internationale energiehub is relatief beperkt. Wél spelen we als gemeente nadrukkelijk een rol in de verdere uitbreiding van het industriecluster in de Oostpolder en de wijze waarop de plannen voor een grootschalige energiehub verder worden uitgewerkt zodat ontwikkelingen blijven passen in onze gemeentelijke duurzaamheidsdoelen en ambities op het gebied van brede welvaart.

Naast heel groot kennen we ook heel **klein**: dorpen als Hefswal, Doodstil en Saaxumhuizen moeten ook van het aardgas af. Dat vraagt een hele andere aanpak. We noemen dat hier klein in vergelijking met de volumes en omvang van de energieproductie en het energiegebruik in de Eemshaven. Echter, de opgave is beslist niet klein! Onze inwoners en MKB bedrijven maken net zo goed onderdeel uit van de energietransitie als de grote industrieën. Het zijn juist de dorpen die minstens zo hard onze aandacht en ondersteuning verdienen in de energietransitie. Omdat de rollen van de gemeente in de energietransitie van de gebouwde omgeving en bedrijvigheid groter zijn dan bij het industriecluster richt de HES zich daarom met name op de dorpen en bedrijven in onze gemeente die geen deel uitmaken van het energie- en industriecluster in de Eemshaven.

De transitieopgave betekent voor alle inwoners, bedrijven en industrie in essentie hetzelfde. Als het gaat om de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen door het energiesysteem gaat het om twee zaken: het **verminderen van de vraag naar energie¹** en tegelijkertijd het **vergroten van het aanbod en gebruik van hernieuwbare energie**. Bovendien vraagt de overbelasting van het elektriciteitsnet om het **zoveel mogelijk lokaal balanceren** van de energievraag en de productie van hernieuwbare energie zodat netcongestieproblemen onze ambities niet vertragen. Deze onderwerpen maken deel uit van onze aanpak.

¹ In productieprocessen geldt dat altijd energie nodig is om een product of dienst te produceren. Uitbreiding van productie (economische groei) betekent dus automatisch een groei van het energiegebruik. We spreken in de economie daarom vaak over relatieve energiebesparing. Dat is de hoeveelheid energie nodig voor een eenheid output. Door efficiëntieverbeteringen wordt per eenheid output energie bespaard. Dat kan bijvoorbeeld door de arbeidsproductiviteit te verhogen of innovaties toe te passen (zowel technisch als organisatorisch).

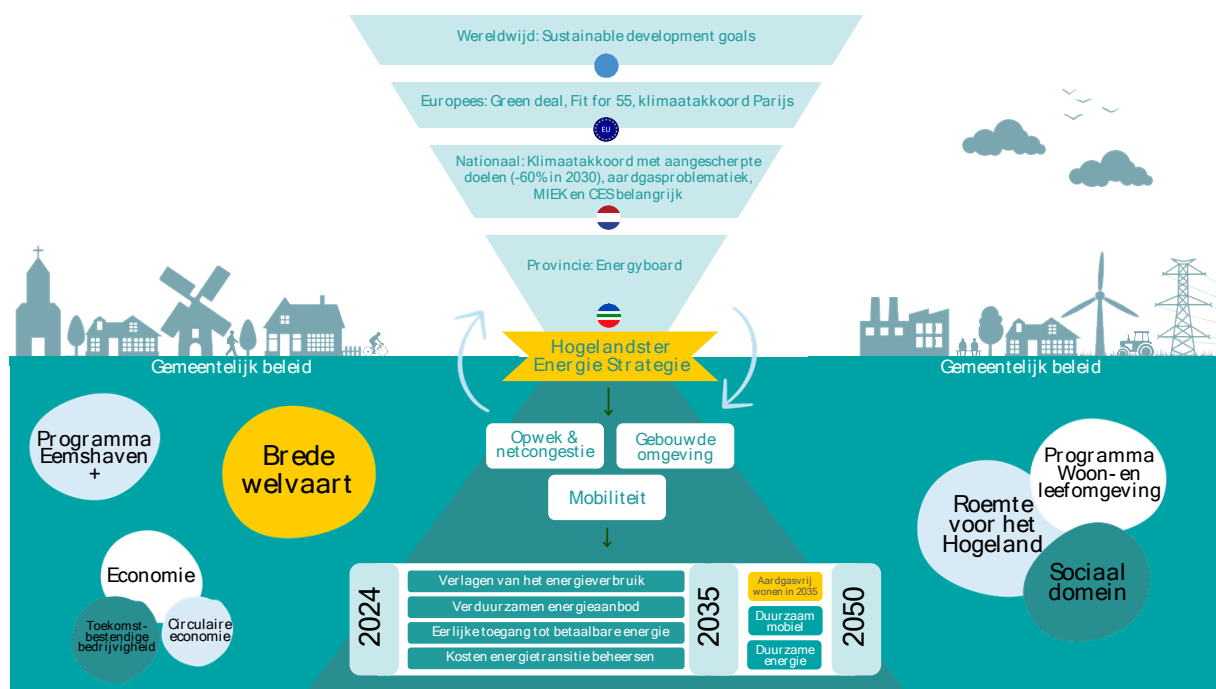
Hoofdstuk 3: Onze aanpak

In dit hoofdstuk presenteren we onze aanpak. Als gemeente zijn we één van de spelers in de energietransitie en spelen we verschillende rollen. De brede energie- en klimaatdoelen worden ons internationaal en via het Rijk aangereikt. Samen met de provincie en andere medeoverheden geven we daar regionaal en lokaal invulling aan en maken daarbij keuzes die zoveel mogelijk passen bij de 'colour locale' van onze gemeente en de wensen van onze inwoners en bedrijven. De afwegingen die daarbij moeten worden gemaakt zijn niet altijd eenvoudig, zeker niet als het gaat om de verdere ontwikkeling van de Eemshaven als internationale energiehub. Keuzes beschouwen we daarom zoveel mogelijk in samenhang.

In onze aanpak hanteren we een aantal uitgangspunten:

- **We doen het samen;** alle partijen die zich betrokken voelen bij de energietransitie kunnen een bijdrage leveren. Wij spannen ons ook in om mensen die nu nog niet meedoen te betrekken bij de energietransitie.
- **We kiezen voor een integrale aanpak;** we beschouwen de energietransitie in de brede zin van duurzaamheid. We verbinden de energietransitie aan onze ambitie om 'brede welvaart' in onze gemeente te stimuleren. Dat betekent dat we keuzes zoveel mogelijk in samenhang proberen te maken.
- **De baten van de energietransitie komen ook ten goede aan onze gemeenschap** in de Eemshaven zijn grote investeringen gepland die van de Eemshaven (nog meer) een internationale energiehub maken. Die investeringen dienen te worden benut als 'motor' voor de energietransitie in onze gemeente én dragen bij aan brede welvaart ontwikkeling. Hiervoor is het programma Eemshaven+ ingericht.

De aanpak is samengevat in onderstaande figuur.

Toelichting op de figuur:

Internationaal, nationaal en regionaal beleid werkt door in onze gemeentelijke aanpak en vormen input voor de Hogelandster Energie Strategie. Vanwege onze rollen zetten wij met de HES voornamelijk in op de gebouwde omgeving, de opwek van hernieuwbare energie en netcongestievraagstukken (op het laagspanningsnet) en duurzame mobiliteit. Voor deze drie onderwerpen is de inzet om de energievraag te verminderen en het aanbod en gebruik van hernieuwbare energie te vergroten. Daarbij kiezen we voor een integrale aanpak. Voor de gebouwde omgeving is daarvoor de basis gelegd in het warmtetransitieplan (WTP). Voor onze dorpen worden die uitgewerkt in dorpswarmteplannen (DWP). Daarnaast starten we met een individuele aanpak voor woningeigenaren en huurders zodat inwoners zoveel mogelijk worden ontzorgd bij het verduurzamen van hun woning (HIP).

Over de grootschalige opwek van hernieuwbare energie zijn afspraken gemaakt in de Regionale Energie Strategie Groningen 1.0 (RES 1.0) van de Groninger gemeenten, waterschappen en provincie. Onze gemeente het bod gedaan om hieraan 1,76 TWh bij te dragen. Dat is de optelsom van alle voor 2023 gerealiseerde wind- en zon projecten. Uit de RES 2.0 (2023) blijkt dat we als gemeente goed op koers zijn met de realisatie van ons aanbod.

Daarnaast gaan we zo snel mogelijk aan de slag met het herijken van ons beleid omtrent kleinschalige opwek van zon en wind. Ook dragen we bij aan het zoeken naar oplossingen voor de netcongestie problemen waarmee iedereen in toenemende mate worden geconfronteerd. Samen met het MKB zoeken we naar oplossingen voor de congestieproblemen op de kortere termijn omdat verzwaring van netten nog jaren zal duren. Lokale oplossingen waarbij zo slim mogelijk gebruik wordt gemaakt van de bestaande netcapaciteit door vraag en aanbod zo slim mogelijk te balanceren in zogenaamde 'energiehubs' kunnen ons MKB daarbij helpen. Voor mobiliteit werken we aan maatregelen om duurzame mobiliteit te stimuleren, zoals het plaatsen van meer laadpalen in onze gemeente en het stimuleren van deelautogebruik. Hiermee werken we tegelijkertijd aan het verminderen van de vraag en het vergroten van het aandeel hernieuwbare energie in de energievoorziening.

Het zoeken naar samenhang stopt niet bij het verbinden van deze drie thema's. De energietransitie heeft ook impact op onze bedrijven en is nauw verbonden met het stimuleren van een circulaire economie. Ook de verbinding met de ontwikkelingen in de Eemshaven en het gebied rondom de Oostpolder zijn erg belangrijk voor het vormgeven van de energietransitie en bepalen daarom mede onze aanpak. Dat geldt ook voor ons beleid op het gebied van wonen en ruimtelijke kwaliteit en onderdelen van ons sociaal beleid. Deze HES helpt bij het in samenhang beschouwen van deze opgaven in een integrale aanpak. Uiteindelijk draagt die aanpak bij aan het versterken van brede welvaart in onze gemeente.

In onderstaande paragrafen lichten we de drie uitgangspunten van onze aanpak nader toe; de noodzaak om samen te werken in de energietransitie, onze integrale werkwijze, en de baten ten goede laten komen aan onze gemeenschap.

We doen het samen

Dit is een belangrijk uitgangspunt in onze aanpak: **we doen het samen!** De gemeente heeft in de energietransitie een belangrijke regierol. Van de gemeente mag daarom worden verwacht dat zij regie voert door een visie voor de langere termijn te ontwikkelen, systeemkeuzes te maken en de randvoorwaarden te creëren

die nodig zijn voor een effectieve en efficiënte transitie tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Dit kunnen en willen we als gemeente niet alleen. Bij al deze stappen zullen we de samenwerking zoeken met inwoners, MKB-bedrijven, burgerinitiatieven zoals energie coöperaties, woningbouwcorporaties, mede-overheden en andere partijen die zich verbonden en betrokken voelen bij het zoeken naar voor onze gemeente passende oplossingen. We kiezen nadrukkelijk voor samenwerking zodat de oplossingen zo breed mogelijk worden gedragen en mede-eigenaarschap wordt gevoeld bij zo veel mogelijk partijen. Dit uitgangspunt biedt in onze ogen de grootste kans op een succesvolle en betaalbare energietransitie. We voeren een constante dialoog omdat de energietransitie letterlijk tot achter de voordeur van onze inwoners komt en ook omdat het overgrote deel van de uitvoering zal plaatsvinden door andere partijen dan de gemeente.

Zonder die samenwerking zullen we onze doelen niet gaan halen. We willen zo goed mogelijk aansluiten bij de verschillende behoeftes van onze inwoners zodat iedereen mee kan doen in de energietransitie. Dat is een stevige opgave want alle inwoners hebben hun eigen ideeën, wensen en zorgen als het gaat om het verduurzamen van hun woning. Ook de financiële situatie van inwoners verschilt erg. Het is belangrijk om hiermee rekening te houden want de energietransitie zal gepaard gaan met investeringen en het maken van kosten. Zo zijn er inwoners die voldoende financiële armslag hebben om de nodige maatregelen te treffen terwijl anderen kampen met energiearmoede. Er zijn ook mensen die twijfelen aan de noodzaak om vaak ingrijpende maatregelen te nemen. Er komen ook verschillende vragen op de gemeente af. Zo zijn er koplopers die zichzelf prima kunnen redden en vaak op innovatieve wijze werken aan de verduurzaming van hun woning. Zij vragen om duidelijkheid en snelheid van de gemeente. Dit is een relatief kleine groep. Veel inwoners zijn nog niet zover en vragen om ondersteuning, zowel op organisatorisch als financieel gebied. We doen ons best om inwoners zoveel mogelijk te ontzorgen zodat we in de verschillende behoeftes kunnen voorzien.

Quote over de rollen van de gemeente in de energiegesprekken:

‘Samenwerking is erg belangrijk en het is goed dat de gemeente hierover de regie voert. Maar het is ook erg belangrijk dat de gemeente actief investeert in de energietransitie. Zonder ‘assets’ heb je geen goede plek aan tafel’

We werken integraal

Integraal werken gaat over het zoeken naar samenhang tussen energietransitie opgaven en opgaven in andere beleidsdomeinen en programma's. Keuzes die we maken in de energietransitie zijn verbonden met andere thema's zoals bijvoorbeeld de kwaliteit van onze leefomgeving, een bestendige toekomst voor onze bedrijven en de landbouw of de bestedingsruimte van inwoners in onze gemeente. Daarom kijken we naar de energietransitie vanuit het brede perspectief van duurzaamheid en verbinden we de energietransitie aan onze ambitie om 'brede welvaart' in onze gemeente te stimuleren. Dat betekent dat we keuzes zoveel mogelijk in samenhang proberen te maken.

Als we kijken naar het energiesysteem gaat integraal werken over het gelijktijdig en verbindend werken aan zowel het verminderen van de energievraag als het verduurzamen van het energieaanbod.

Onze dorpenaanpak, vallend onder het regieprogramma wonen & leefomgeving, is hiervan een goed voorbeeld. De overstap naar een duurzame energievoorziening is niet alleen een technisch vraagstuk maar ook, en met name, een sociaal-maatschappelijk vraagstuk met belangrijke financiële gevolgen voor onze inwoners. Om alle huizen en gebouwen in onze gemeente aardgasvrij te maken zijn voor de meeste woningen veel verschillende maatregelen nodig. De energietransitie strekt zich dus uit tot achter de voordeur van onze inwoners. Vaak gaat het dan om energiebesparingsmaatregelen (isolatie) maar ook de productie van hernieuwbare energie (zon op dak) hoort daarbij. Tegelijkertijd zijn ook voor de voordeur maatregelen nodig, bijvoorbeeld als het gaat om netcongestie en het zo veel mogelijk lokaal balanceren van de energievraag en het aanbod van energie. Daarbij speelt goed beheer van de openbare ruimte en de kwaliteit van onze leefomgeving een belangrijke rol. Ook economische argumenten wegen mee: hoe kunnen lokale bedrijven zo optimaal mogelijk profiteren door bij te dragen aan de realisatie van aardgasvrije woningen? In onze aanpak vinden we het ook belangrijk dat iedereen mee kan komen in de energietransitie. Ook energiearmoede is een groeiend probleem. Daarom willen we inwoners zoveel mogelijk ontzorgen. Dit aspect is nauw verbonden met sociaal beleid.

De baten van de energietransitie komen ook ten goede aan onze gemeenschap

Onze gemeente speelt al een grote rol in de nationale energievoorziening en zal dat blijven doen. Er zijn vergaande plannen voor de grootschalige ontwikkeling van de productie van waterstof in de Eemshaven en de aanlanding van Wind op Zee (de Eemshaven als 'stopcontact'). Deze ontwikkelingen hebben grote impact op de Eemsdelta regio.

Zoeken naar balans betekent in dit geval ook dat we samen met de bedrijven en partijen in de omgeving zoeken naar manieren om een deel van de 'opbrengsten' van deze grootschalige investeringen kunnen landen in onze gemeente. Op deze manier kunnen we deze ontwikkelingen als motor laten fungeren voor het realiseren van onze ambities. In de eerste plaats als het gaat om het versnellen van de energietransitie maar ook om andere ontwikkelingen op het gebied van brede welvaart te stimuleren.

Hoofdstuk 4: gebouwde omgeving

Ons hoofddoel:

We versnellen het aardgasvrij maken van alle woningen en gebouwen: iedereen kán in 2035 van het aardgas af.

Waar staan we nu?

Het aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving is een erg belangrijk onderdeel van de energietransitie in onze gemeente. Niet alleen omdat we hiermee een belangrijke bijdrage leveren aan het verminderen van de CO₂-uitstoot, maar ook om degenen die moeite hebben met het betalen van hun energierekening te helpen, bijvoorbeeld door te ondersteunen bij het verduurzamen van woningen door goed te isoleren en te ventileren.

Het Hogeland streeft ernaar om in 2035 alle woningen zover te hebben laten verduurzamen dat bewoners in staat worden gesteld de stap naar aardgasvrij te maken. Als gemeente hebben we een centrale regierol in de verduurzaming van de gebouwde omgeving; het is een wettelijke taak vanuit de klimaatwet.

Hoe wij invulling geven aan die regierol, en hoe we de 23.000 woningen in onze gemeente gaan verduurzamen hebben we beschreven in het warmtetransitieplan (WTP, 2023). Bij het opstellen van het warmtetransitieplan zijn veel partijen betrokken. Samen met hen hebben we een aantal uitgangspunten geformuleerd die we bij de verduurzaming van de gebouwde omgeving hanteren:

- we willen voor iedereen betaalbare alternatieven voor aardgas;
- we willen dat de opbrengsten van de warmtetransitie lokaal landen;
- we houden opties voor de toekomst open;
- we benutten koppelkansen (zoals aardgasvrij wonen in combinatie met de versterkingsopgave);
- we doen het samen.

De energietransitie bestaat uit twee belangrijke stappen: (1) het terugdringen van de energievraag door verregaande verduurzaming (isolatie en ventilatie) van woningen en gebouwen, en (2) het vervangen van fossiele bronnen door hernieuwbare alternatieven. Beide voeren we parallel aan elkaar uit, waarbij op de korte termijn vooral de energiebesparing tot concrete resultaten leidt.

Energiebesparing

Energiebesparing is een belangrijke pijler in ons beleid; zonder verregaande vermindering van de energievraag is de algehele energietransitie niet mogelijk. Hoe meer energie we besparen hoe minder hernieuwbare energie er hoeft te worden opgewekt. Daarnaast is energiebesparing een voorwaardelijke stap om uiteindelijk naar aardgasvrij te gaan. Wonen zonder aardgas kan niet zonder je huis (beter) te isoleren.

Maatschappelijke impact

Energiebesparing is in het bijzonder van belang voor diegenen die moeite hebben om hun (energie) rekeningen te betalen. Met een lager energieverbruik wordt deze doelgroep minder kwetsbaar voor fluctuerende energieprijzen. Het is belangrijk om juist deze doelgroep extra te ondersteunen in het duurzaam isoleren en ventileren van de woning. Wij zorgen ervoor dat iedereen mee kan doen in de energietransitie.

Geen-spijt

Energiebesparing is een 'geen-spijt'-maatregel die tevens voorwaardenscheppend is voor de transitie naar een aardgasvrije gebouwde omgeving. Wij streven ernaar dat alle woningen in 2035 voldoen aan de geldende standaard voor woningisolatie en -ventilatie. Daarmee worden alle woningeigenaren in staat gesteld om in 2035 van het aardgas af te gaan.

Voor veel woningen geldt dat een stevige ingreep nodig is om te voldoen aan de gewenste standaard voor isolatie en ventilatie. Het Hogeland telt veel woningen van voor 1945 en ongeveer twee-derde deel van de woningen heeft een energielabel C of lager.

Onze bijzondere aandacht gaat weliswaar uit naar woningisolatie, maar ook andere technisch maatregelen en gedrag worden meegenomen in onze aanpak.

Samenvattend kan energiebesparing op verschillende manieren worden gerealiseerd:

1. Woningisolatie en ventilatie waardoor minder energie nodig is voor verwarming en koeling van de woning; Dit kan op een laagdrempelige manier worden aangepakt, bijvoorbeeld door het nemen van maatregelen die nauwelijks geld kosten en direct energie besparen;
2. Het nemen van technische maatregelen zoals het installeren van waterbesparende douches of warmteterugwininstallaties;
3. Het vergroten van het energiebewustzijn bij bewoners, wat leidt tot een verandering in gedrag en een zorgvuldiger energieverbruik.

Als gemeente vinden we woningisolatie én ventilatie belangrijk omdat hiermee de meeste winst te behalen is. Bovendien heeft het een direct en positief effect op het wooncomfort, het besteedbaar inkomen en daarmee het leefgeluk van onze inwoners.

Uiteraard vergeten we de huurders niet. Met behulp van energiecoaches en energiefixers ondersteunen we huurders bij het nemen van isolatiemaatregelen. Dit geldt voor zowel particuliere huurders als huurders van een corporatiewoning.

Aardgasvrij verwarmen

Na verregaande energiebesparing zal uiteindelijk de stap naar aardgasvrij wonen worden gezet. Er zijn verschillende duurzame alternatieven voor aardgas. Denk aan all-electric oplossingen, een warmtenet of een hybride oplossing waarbij bijvoorbeeld groen gas of groene waterstof worden ingezet voor bijstook.

Welk alternatief kan worden toegepast is afhankelijk van de lokale beschikbaarheid, de technische mogelijkheden en de maatschappelijke kosten. Maar ook de voorkeur en wensen van onze inwoners, gebouweigenaren en andere betrokkenen spelen een rol in de keuze voor een duurzaam alternatief.

Samengevat wordt de keuze voor een duurzaam energiealternatief bepaald door een combinatie van onderstaande factoren

- Het type gebouw en het bouwjaar van de woningen
- De energievraag van het gebouw en de mogelijkheden om deze terug te brengen
- Technische mogelijkheden en beperkingen voor installaties
- De dichtheid van de bebouwing in een gebied
- De aanwezigheid van lokale warmtebronnen
- De capaciteit van het elektriciteitsnetwerk en/of gasnetwerk
- De kosten van de verschillende energiealternatieven
- De voorkeur van (lokale) bewoners, ondernemers en overige betrokkenen.

De uiteindelijke – meest wenselijke – keuze voor aardgasvrij ligt bij de gemeente. Wij zijn immers regisseur voor verduurzaming van de gebouwde omgeving. Bij het maken van die keuze wordt een integrale sociaaleconomische afweging gemaakt, rekening houdend met bovengenoemde factoren.

Voor beide onderdelen, energiebesparing en het bepalen van de meest wenselijke alternatieven voor aardgas, zijn in de afgelopen jaren al veel activiteiten in gang gezet.

De komende jaren komt een breed palet aan ondersteuningsmaatregelen beschikbaar om de warmtetransitie in de gebouwde omgeving te versnellen en inwoners te helpen om concreet aan de slag te gaan. In het vervolg van dit hoofdstuk bespreken we op hoofdlijnen hoe we dat de komende jaren gaan aanpakken.

Wat is de opgave?

De verduurzaming van de gebouwde omgeving maakt deel uit van het programma Wonen en Leefomgeving. In de omgevingsvisie 'Roemte voor het Hogeland' (2022) is aangegeven dat alle woningen in onze gemeente in 2035 aardgasvrij zijn, ofwel in staat zijn gesteld de stap naar aardgasvrij te maken.

We kiezen voor een integrale aanpak en benutten kansen om deze opgave te verbinden aan onze ambitie om 'de brede welvaart' te versterken. Vanzelfsprekend verbinden we de energietransitie met de herstel- en versterkingsopgave.

De energietransitie kan dan ook niet los worden gezien van andere vormen van duurzaamheid, zoals klimaatadaptatie en het stimuleren van een circulaire economie. We proberen zoveel als mogelijk circulaire of biobased materialen toe te passen, om de impact van deze transitie op onze planneet zo klein mogelijk te houden.

Met de verduurzaming van de gebouwde omgeving gaan we klimaatverandering en de negatieve effecten daarvan tegen.

Om dit alles te realiseren is een nauwe samenwerking met de omgeving nodig. Het waterschap, de industrie, de netbeheerder, energiecoöperaties en bedrijven in de gemeente: het zijn allen partners in deze transitie.

Bovenal willen we energie, in het bijzonder warmte, voor al onze inwoners en ondernemers betaalbaar houden. Onze insteek is dat de baten van de energietransitie zoveel mogelijk ten goede komen aan onze inwoners en de lokale economie.

Welke doelen horen daarbij?

Doelen energiebesparing: in 2035 zijn alle woningen in staat gebracht om de transitie naar aardgasvrij te kunnen maken. De verduurzaming van woningen in corporatiebezit vallen buiten de wettelijke taak van de gemeente. Hierover worden in nauw overleg prestatieafspraken gemaakt met de woningbouwcorporaties. Het aantal particuliere woningen dat wordt verduurzaamd naar de standaard voor isolatie en ventilatie is ongeveer 14.000.

De gemeente Het Hogeland telt 52 dorpen en kernen, met daarnaast meerdere kleinere buurtschappen. Voor ieder dorp, kern (of clusters daarvan) wordt, in samenwerking met de inwoners en lokale bedrijven, een dorpswarmteplan opgesteld. In het warmtetransitieplan is aangegeven dat in 2030 40% van deze ambitie is gerealiseerd.

Doelen duurzame alternatieven voor aardgas: de gemeente streeft ernaar de bewoners en bedrijven een zo goed mogelijk alternatief voor aardgas te bieden. Zoals aangegeven verschilt de oplossing per locatie en per situatie.

Wat is de rol van de gemeente?

De gemeente heeft een regierol bij de verduurzaming van de gebouwde omgeving. Wij behouden het overzicht en bewaken het sociaaleconomische belang in deze transitie. Dat doen we door te werken met voorkeursscenario's en een gewogen en verantwoorde prioritering en fasering van de verduurzaming.

Wij kiezen voor samenwerking. Met regionale partijen in procesbegeleiding, met inwoners en bedrijven in participatieve processen en met landelijke en regionale partijen bij het vormgeven van het toekomstige energiesysteem.

Een regisseur stelt haar spelers in staat het beste spel te spelen. We nemen daarom een ondersteunende en stimulerende rol op ons. Wij helpen onze inwoners in het maken van keuzes en begeleiden hen in het proces van verduurzaming.

Via platform Duurzaam Hogeland verstrekken we informatie en verbinden we partijen en initiatiefnemers.

Hoe pakken we dat aan?

De afgelopen tijd heeft in het teken gestaan van de voorbereiding op de concrete uitvoering van de energietransitie. In 2024 zijn de kaders voor het proces en de inhoud van de dorpswarmteplannen (DWP) opgesteld.

In verschillende dorpen wordt al actief gewerkt aan de warmtetransitie. Zo is Zuidwolde een proeftuin in het kader van het programma Proeftuin Aardgasvrije Wijken (PAW) en in Onderdendam is het eerste dorpswarmteplan vastgesteld. In de kernen Leens, Eenrum, Roodehaan, Molenrij(cluster) zijn we onlangs gestart met het DWP proces.

Ook is het Hogelandster Isolatieplan (HIP) voor ondersteuning van inwoners opgezet. Deze aanpak gaat in 2024 concreet van start. Met het beschikbaar stellen van energieadviezen en een pool van energieadviseurs, energiecoaches en energiefixers motiveren en ondersteunen we onze inwoners om met energiebesparing aan de slag te gaan.

Als gemeente bereiden we onze inwoners zo goed als mogelijk voor op het beschikbaar komen van 'maatregel 29' uit Nij Begun, een grootschalige verduurzamingssubsidie voor woningeigenaren.

Ondertussen gaan we verder met concrete uitvoering. Hoe we dat aanpakken en welke instrumenten we daarvoor inzetten bespreken we kort hieronder. Voor meer informatie wordt verwezen naar de afzonderlijke plannen en beleidsstukken.

Instrumenten voor het onderdeel energiebesparing:

Voor het onderdeel energiebesparing is een aantal instrumenten beschikbaar gemaakt die de inwoners de komende jaren ondersteunen bij de verduurzaming van hun woning. Indien blijkt dat aanvullende maatregelen nodig zijn, hetzij om versnelling aan te brengen of omdat veranderende omstandigheden daarom vragen, zullen we dat in overweging nemen.

Hogelands IsolatiePlan (HIP)

Vaak weten woningeigenaren niet waar zij moeten beginnen in het isoleren en ventileren van hun woning. Daarnaast zijn sommige woningeigenaren soms terughoudend met investeren in verduurzaming vanwege de hoge kosten of onzekerheid over prijsontwikkeling.

Voor ons reden om met het Hogelandster Isolatie Plan (HIP) zowel inhoudelijk als organisatorisch goede ondersteuning te bieden en een praktische gereedschapskist voor huiseigenaren op te zetten waarmee zij beter in staat worden gesteld om hun woning op een doordachte manier te isoleren en te ventileren.

Met de inzet van onder andere energiefixers, energiecoaches en energieadviseurs worden inwoners vervolgens geholpen bij het bepalen én realiseren van de juiste stappen voor hun eigen woonsituatie.

Dit instrumentarium is beschikbaar voor alle inwoners van Het Hogeland, waarbij er bijzondere aandacht is voor huishoudens die moeite hebben met het betalen van hun energierekening.

Voorbereiding uitvoering maatregelen Nij Begun

Vanaf het tweede kwartaal van 2025 komt in het kader van Rijksprogramma Nij Begun onder de noemer 'maatregel 29' een subsidie beschikbaar voor woningisolatie en ventilatie. Met de subsidie kunnen woningen in onze gemeente worden geïsoleerd tot de wenselijke isolatiestandaard. Daarbij kan 50% of 100% van de investering worden vergoed. Als gemeente bereiden wij ons voor op langjarige uitvoering van deze maatregel.

Van 2025 stellen we jaarlijks 1.000 energieadviezen beschikbaar voor onze inwoners. Hiermee worden ook zij zo goed als mogelijk voorbereid op het beschikbaar komen van de maatregel 29-subsidie.

Instrumenten voor het onderdeel 'duurzame alternatieven voor aardgas':

De transitie naar aardgasvrij kent een andere dynamiek dan het realiseren van energiebesparing. Met energiebesparing kan iedereen direct aan de slag, terwijl de stap naar aardgasvrij later volgt, en welbewust en goed onderbouwd genomen moet worden.

De keuze voor een duurzame warmteoplossing vraagt om goed inzicht in de beschikbare warmtebronnen in onze gemeente en de mogelijkheden om die warmte tegen aanvaardbare kosten beschikbaar te maken voor huishoudens.

Het Hogeland bereidt zich zorgvuldig voor op die uiteindelijke transitie naar aardgasvrij. In 2024 is onderzoek gedaan naar de beschikbaarheid van duurzame warmtebronnen en is een eerste verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheid voor de realisatie van een regionaal warmte-distributienet vanaf de Eemshaven (de warmtetransportleiding). Voor beide onderwerpen geldt dat er een duidelijke potentie is.

Beide studies krijgen in de komende jaren een vervolg. Daarbij wordt vooral gekeken naar de technische, financiële en sociaalmaatschappelijke haalbaarheid van deze lokale en regionale warmtenetten.

Via participatie voorbereiden op de transitie naar aardgasvrij

De uiteindelijke transitie naar aardgasvrij is zeer complex. Wij realiseren ons dat dit een proces is dat met de gehele samenleving moet worden doorlopen. De gemeente kiest ervoor om vooral in te zetten op dorpsprocessen en de samenwerking met lokale partijen

DorpsWarmtePlannen (DWP)

Het actief betrekken van onze inwoners is voor de gemeente van groot belang. Als uitwerking van het warmtetransitieplan zijn we gestart met het opstellen van dorpswarmteplannen.

Deze plannen komen tot stand in zorgvuldige participatieprocessen met dorpsbewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere lokale partijen. Onder begeleiding van de gemeente en partnerorganisaties als de Groninger Energie Koepel (GrEK) en de Natuur en Milieufederatie (NMF) worden wensen, kansen en belemmeringen vertaald in een gedragen plan voor een toekomstige transitie naar aardgasvrij

Door het maken van dorpswarmteplannen kiezen we ervoor om **samen en gebiedsgericht** met de warmtetransitie aan de slag te gaan. Uit ervaring en onderzoek is gebleken dat het een stimulerende werking heeft als inwoners samen met het dorp en hun burens aan slag gaan doordat ervaringen en kennis uitgewisseld worden in bijeenkomsten en bij activiteiten. Aansluitend bij de sociale cohesie in de dorpen kan zo een momentum en sociale beweging ontstaan waardoor inwoners sneller bij de transitie aanhaken en de kans op achterblijvers verkleind wordt. Verder is het efficiënter en vollediger om de gebouwde omgeving in een dorp als geheel te bekijken en aan te haken bij koppelkansen. De inhoud, complexiteit en uitgebreidheid van het dorpswarmteplan hangen af van een aantal factoren. Zoals de grootte van het dorp, de fase in de warmtetransitie, de mate van sociale cohesie en de te realiseren aardgasvrije warmteoplossing. Een dorp hoeft het opstellen van een dorpswarmteplan niet alleen te doen, de gemeente zorgt ervoor dat ze daarbij begeleid kunnen worden. Er zijn verschillende organisaties die daarbij kunnen ondersteunen, de coördinatie daarvan ligt bij de gemeente.

Het proces dat met de dorpen wordt doorlopen is omschreven in het beleidsdocument 'Uitvoering dorpswarmteplannen in Het Hogeland', dat is opgesteld in 2024. Bij de start van de processen worden de verwachtingen, rollen en verantwoordelijkheden duidelijk gesteld. Onderdeel van ieder proces is een door de gemeente onderbouwd voorkeursscenario voor de aardgasvrije oplossing. Hoewel vaak meerdere warmteoplossingen naast elkaar kunnen bestaan is er meestal één dominant per dorp. Zo kan het zijn dat voor een dorp een warmtenet als

collectieve oplossing een goede optie is maar dat niet alle woningen op het warmtenet kunnen worden aangesloten. Voor die woningen zal dan een andere, individuele oplossing moeten worden gezocht. Woningeigenaren kunnen hierin hun eigen keuzes maken.

In ons 'voorkeursscenario' geven we per dorp of wijk aan welke van de drie warmteoplossingen volgens ons het beste kunnen worden uitgewerkt.

De gemeente heeft in dit proces de regierol en neemt de uiteindelijke beslissing over het uiteindelijke aardgasvrijscenario op basis van een bredere (sociaaleconomische) afweging.

Dorpswarmteplannen worden jaarlijks gebundeld vastgesteld door het College, waarmee een juridische grondslag ontstaat voor eventuele latere wijziging van het Omgevingsplan, in het kader van de (nog vast te stellen) Wet Collectieve Warmtevoorziening en de Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie (WGIW). De gemeente schaaft de capaciteit voor het begeleiden van deze dorpswarmteplanprocessen geleidelijk op, meebewegend met de behoefte en in nauwe relatie met de meest actuele inzichten en maatschappelijke ontwikkelingen

Hoe helpen we onze inwoners nog meer met het maken van keuzes?

Naast de actieve ondersteuning en begeleiding is informatievoorziening erg belangrijk. Mensen en partijen die op eigen initiatief aan de slag willen met verduurzaming wordt een plek geboden voor inspiratie en samenwerking.

Duurzaam Hogeland

Het digitale **platform Duurzaam Hogeland** is bedoeld voor inwoners, bedrijven en overige partijen die informatie zoeken of actief aan de slag willen met verduurzaming in de breedste zin van het woord.

Uiteraard kan op deze plek informatie worden gevonden over beschikbare begeleiding en instrumenten, maar men kan er ook terecht voor andere aspecten van verduurzaming zoals klimaatadaptatie, circulariteit, afvalbeleid en biodiversiteit.

Systeemkeuzes, prioritering en fasering

Als gemeente maken we een globaal overzicht (ons 'voorkeursscenario') waarin we per dorp een inschatting maken van de beste warmteoplossing(en) voor de meeste gebouwen in het dorp. Daarbij wordt met name gekeken naar de kosten en de aanwezigheid van warmtebronnen.

Behalve deze systeemkeuzes geven we in het voorkeursscenario ook zicht op de volgorde waarin we in de dorpen aan de slag willen gaan.

De vele dorpen en kernen kunnen niet allemaal tegelijkertijd worden begeleid richting een dorpswarmteplan. Ook is de uitvoeringscapaciteit van de markt beperkt wat noopt tot het maken van keuzes waar we willen beginnen.

Om deze redenen zullen we moeten prioriteren en faseren in de uitvoering. Bij het maken van de keuze waar we met prioriteit aan de slag willen, moeten we rekening houden met vele factoren, ook niet energie-gerelateerd. De gemeente maakt hierin een integrale en transparante afweging.

Hoofdstuk 5: netcongestie en energiesysteem

Ons hoofddoel:

Door het op korte termijn beheersbaar maken en op langere termijn oplossen van de netcongestieproblemen dragen we bij aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur en -systeem.

Waar staan we nu?

De energietransitie heeft veel gevolgen voor de (benodigde) energie infrastructuur, ook in onze gemeente. Met de decentralisatie van de opwek en de elektrificatie wordt het elektriciteitsnet veel zwaarder en anders belast. Maar de relatie is er ook omgekeerd: de energie infrastructuur heeft veel gevolgen voor (het tempo van) de energietransitie. Om te waarborgen dat iedereen in de toekomst van energie is voorzien hebben we een ander en meer lokaal gericht energiesysteem nodig.

Samenwerken aan de pMIEK

Om de uitdagingen voor de energie-infrastructuur het hoofd te bieden worden sinds een aantal jaren Meerjarenprogramma's Infrastructuur Energie en Klimaat (MIEK) gemaakt. Hierin worden infrastructuurprojecten geprioriteerd, zodat we het elektriciteitsnet zo snel mogelijk robuust maken. Dat gebeurt zowel op nationaal niveau (MIEK) als op provinciaal niveau (pMIEK).

Het pMIEK gaat over regionale projecten waarvoor energie-infrastructuur nodig is. Die projecten komen vanuit de Regionale Energie Strategie (RES) Groningen (grootschalige opwek van zonne- en windenergie en het regionale aanbod van warmtebronnen) en het industriecluster Noord-Nederland (de Cluster Energie Strategie). Maar ook de lokale, regionale en provinciale opgaven op het gebied van woningbouw, bedrijventerreinen, maatschappelijke voorzieningen en mobiliteit worden hierin meegenomen.

De netbeheerders TenneT (landelijk) en Enexis (lokaal) nemen vervolgens de benodigde infrastructuur op in hun investeringsplannen.

De gemeente is, samen met de provincie, andere gemeentes en netbeheerders medeopsteller van het pMIEK, partij in het energyboard. Dit is het bestuurlijk overleg over de RES de pMIEK, de warmtetransitie en de CES. Het doel is dat op deze manier projecten tegen elkaar worden afgewogen op een manier die lokaal het meest passend is. De doorontwikkeling van de energie-infrastructuur is in onze gemeente erg belangrijk. Dit geldt voor het gehele elektriciteitsnet, zowel op laag-, midden- als hoogspanningsniveau. De ontwikkeling van het elektriciteitsnet op midden- en hoogspanningsniveau is met name van belang voor de industrie in de Eemshaven en de aanlanding van wind op zee, maar ook om de in elektriciteit vanuit de Eemshaven te kunnen transporteren naar de rest van de provincie en Nederland. Omdat eindverbruik bij huishoudens en veel bedrijven plaatsvindt op laagspanningsniveau is ook de omschakeling van middenspanning naar laagspanning belangrijk voor onze gemeente. De pMIEK richt de aandacht met name op het midden- en hoogspanningselektriciteitsnet. Daarom is voor dit onderdeel van het congestievraagstuk veel aandacht in het programma Eemshaven+. Echter, ook

buiten de Eemshaven spelen belangrijke congestieprojecten, waar we in de HES aandacht voor hebben: de verdeelstations Winsum/Ranum en Viervelaten/Meerstad, waarbij de hoog- of middenspanning naar laagspanning wordt gebracht.

Lokaal niveau

In deze HES richten we ons met name op het lokale laagspanning en middenspanning van het elektriciteitsnet. Dit is belangrijk voor de gebouwde omgeving en de bedrijvigheid buiten de Eemshaven. Dit is nodig omdat we niet alleen steeds meer elektriciteit uit hernieuwbare bronnen produceren maar ook omdat de elektriciteitsvraag snel toeneemt. Dat komt mede omdat de meeste warmteoplossingen in huizen en gebouwen hierom vragen. Daarnaast is elektrisch rijden en plaatselijke opwek steeds meer in opmars. Veel van deze ontwikkelingen zorgen voor een grotere stroomvraag, vaak op onregelmatige momenten. Om deze grote toename in de elektriciteitsvraag te faciliteren moet het laagspannings- elektriciteitsnet in onze gemeente aanzienlijk verzwaaard worden.

Wat is de opgave?

Met name de sterke groei van de decentrale opwek en de elektrificatie maken noodzakelijk dat we het energiesysteem anders moeten gaan inrichten. Belangrijke uitgangspunt daarbij is dat we de overbelasting van het net moeten voorkomen en bijvoorbeeld opwek en verbruik waar mogelijk dicht bij elkaar plaatsen maar ook de opslagmogelijkheden van energie toe te voegen aan het systeem.

De opgave is groot: om het elektriciteitsnet weer klaar te maken voor de toekomst moeten veel straten open, vele transformatorhuisjes worden vervangen of bijgeplaatst en ongeveer tien middenspanningsstations worden geplaatst of uitgebreid. Dit is een grote en langdurige opgave waar de lokale netbeheerder, Enexis, in ieder geval de komende tien jaar aan zal werken.

De netbeheerder werkt toe naar een buurtaanpak waarbij ze de uitvoering over de gehele bouwketen strakker kunnen coördineren.

Vanuit het Rijk wordt gewerkt aan een serie maatregelen om dit te ondersteunen en mogelijk te maken. Dit is uitgewerkt in de Actieagenda Netcongestie Laagspanningsnetten (ANL).

De congestieproblematiek is niet alleen een verhaal van de verre toekomst. Ook nu al spelen er problemen: er kunnen geen grootverbruik aansluitingen meer worden aangesloten in de hele provincie. Dit raakt bestaande maar ook nieuw te vestigen bedrijven en kan de groei en ontwikkeling van het MKB in onze gemeente belemmeren. Zonnepanelen kunnen niet altijd meer terugleveren en worden bij overcapaciteit uitgeschakeld. Ook voor onze inwoners betekent dit meer overlast, een plan hoe we hier goed mee omgaan is dus cruciaal.

Het beschikbaar hebben van elektriciteit en daarbij passende infrastructuur zijn belangrijke randvoorwaarden voor de duurzame doorontwikkeling van onze gemeente en het creëren van brede welvaart. We constateren dat deze randvoorwaarden echter niet meer gegarandeerd kunnen worden. Daarbij komt dat nieuwe ontwikkelingen en de uitvoering van projecten van invloed zijn op de toekomstige belasting van het net.

Om het netcongestie vraagstuk op laag- en middenspanning beheersbaar te maken zijn we afhankelijk van onze netbeheerder (Enexis). Wij zorgen samen met hen

ervoor dat het net beter benut wordt en dat er veel meer kabels en transformatorstations bij komen. Dit vraagt om een brede samenwerking. Niet alleen met netbeheerder maar ook met andere partijen zoals woningcorporaties, lokale bedrijven en het Waterbedrijf Groningen. Het proactief organiseren van een efficiënte en effectieve brede samenwerking van betrokken partijen zien wij als een belangrijke gemeentelijke opgave.

Welke doelen horen daarbij?

Het beheersbaar maken van netcongestieproblemen vraagt niet alleen om sterke samenwerking met externe partijen maar ook om goede afstemming binnen de gemeentelijke organisatie. We willen daarin proactief zijn zodat we voor onze inwoners en bedrijven sneller netten kunnen laten aanleggen en de beschikbare capaciteit zo goed mogelijk kunnen laten aansluiten bij de elektriciteitsvraag. Als gemeente richten we ons daarom op drie hoofddoelen:

- **Sturen en inzicht vergroten:** Het eerste doel richt zich op het strategisch beter kunnen sturen zodat het laagspanningsnet sneller uitgebreid en beter benut kan worden. Daar waar deze maatregelen niet op tijd gerealiseerd worden, wordt gekeken naar eventuele compensatie. Om dit mogelijk te maken is duidelijk inzicht in de (toekomstige) belasting van het laagspanningsnet nodig.
- **Sneller bouwen:** Het tweede doel is om nieuwe delen van het laagspanningsnet sneller aan te kunnen leggen. Dit doen we door de ons ruimtelijk proces en beleid zo goed mogelijk in te richten en onze netbeheerder daar waar mogelijk te ondersteunen.
- **Netten beter benutten:** Het derde doel richt zich op betere benutting van het bestaande netwerk. We zetten ons in om de beschikbare netcapaciteit zo optimaal mogelijk te benutten door bedrijven en inwoners te stimuleren en ondersteunen flexibel te zijn in hun energieverbruik. We dringen het stroomgebruik terug en verdelen lokale opwek zodat het direct gebruikt kan worden.

We sluiten hierbij zoveel mogelijk aan bij actieagenda netcongestie laagspanningsnetten (ANL) van het Rijk. De acties die hierbij horen worden beschreven in het uitvoeringsplan energie. Niet alle taken kunnen gelijk worden uitgevoerd.

Rollen gemeente

De netbeheerders zijn verantwoordelijk voor een goed functionerend energienetwerk. Dat is geen gemeentelijke taak. Een niet goed functionerend elektriciteitsnet of niet-toekomstbestendig energiesysteem heeft echter grote consequenties voor inwoners en bedrijven van het Hogeland. Plannen en ambities voor bijvoorbeeld wonen en werken komen onder druk te staan. Ook (buur)gemeenten en verscheidene andere partijen kunnen hinder ondervinden als de infrastructuur in het Hogeland niet op orde is. Daarnaast is hier van belang dat gemeenten mede-aandeelhouder zijn van netbeheerder Enexis.

De gemeente het Hogeland kiest daarom rolbewust en vanuit eigen verantwoordelijkheid voor de volgende rollen als het gaat om voorkomen en

verminderen van netcongestie en het bouwen aan een toekomstbestendig energiesysteem:

- Actief signalerend en handelend:
 - o Om de wederzijdse invloed van (toekomstige) activiteiten in de gemeente (energievragers en -leveranciers) enerzijds en het energienetwerk anderzijds continu inzichtelijk te houden en te optimaliseren;
 - o Via het voeren van een strategisch en operationeel overleg energie-infrastructuur met netbeheerder;
 - o Deelname aan pMIEK/RES voor een regionale afstemming.
- Actief faciliterend:
 - o Bij de vergunningverlening en het omgevingsproces van energienetwerk-gerelateerde initiatieven zoals de uitbreiding van een MS-station.
 - o Bij het 'uitdenken' en opzetten van lokale energiesystemen/energiehubs.
- Regisserend:
 - o Bij het vormgeven van het energiesysteem van de toekomst.
 - o Bij de buurtaanpak voor de verzaming van het laagspanningsnet in de wijken, ook vanwege de relatie met andere (infra)werkzaamheden in de wijken.
 - o Bij de uitvoering van de warmtetransitie (waar ten gevolge van de elektrificatie het net een stuk zwaarder wordt belast). Hierin is goede afstemming nodig met bovengenoemde buurtaanpak. Zie ook hoofdstuk gebouwde omgeving.
- En daarnaast:
 - o De gemeente gaat de komende periode met betrokkenen in gesprek over de wensen en nut en noodzaak voor een eventueel uitgebreidere rol van de gemeente (en partners), bijvoorbeeld over het (financieel) participeren in lokale initiatieven die bijdragen aan een toekomstbestendig energiesysteem.

Hoe pakken we dat aan?

Voor onze eigen organisatie betekent dit dat we werken aan een organisatie die proactief handelt en prioriteert op basis van netcapaciteit. Dat betekent dat vroegtijdige afstemming over ontwikkelingen binnen de gemeentelijke organisatie erg belangrijk is. Hiermee voorkomen we dat netcongestieproblemen 'ons overkomen'. Een proactieve houding vraagt van ons als gemeente dat wij in deze samenwerking mede-initiërend, actief en faciliterend zijn.

Enexis heeft gekozen voor een buurtaanpak. Dit betekent dat Enexis samen met ons verder in de toekomst gaat kijken. We maken meer lange termijnafspraken en zorgen zo voor extra uitvoeringscapaciteit. Dit resulteert in meer slagkracht voor grotere verzwaringsprojecten.

De buurtaanpak heeft ook een tweede voordeel. Doordat we nu in één keer een hele buurt aanpakken zal de overlast relatief minder zijn. Enexis hoeft namelijk niet meer meerdere keren straten in dezelfde omgeving aan te pakken. Inwoners ervaren in de ideale situatie nog maar eenmaal overlast. Daarna zou het laagspanningsnet dusdanig goed verzwaaard moeten zijn dat we er voor een langere periode niet meer

aan het werk hoeven. De buurtaanpak zien we ook als kans om tegelijkertijd met het oplossen van congestieproblemen, andere ambities in een buurt te realiseren.

Op deze manier kunnen we als gemeente proactief meesturen in het oplossen van congestieproblemen. Daarbij moeten veel keuzes worden gemaakt. Hoe zorgen we voor een goede ruimtelijke inpassing? En hoe zetten we dit weg in de tijd? Niet alles kan namelijk tegelijkertijd. Welke wijken mogen eerst en waarom? Deze keuzes maken we samen met Enexis en andere betrokken partijen.

De uiteindelijke afstemming met zowel de netbeheerder als intern zal zich op drie niveaus afspelen: strategisch, tactisch en operationeel.

Op strategisch niveau maken we (systeem)keuzes die ons richting geven. Dit doen we in samenhang met vraagstukken vanuit het regieprogramma Wonen & Leefomgeving en beheermaatregelen vanuit het gebruik van de openbare ruimte. Hierbij kijken we expliciet naar de lange termijn: We richten ons op de delen van de opgave die meer dan tien jaar in de toekomst liggen. Vragen die daarbij van belang zijn, zijn onder andere: hoe gaat het energiesysteem eruit zien in onze gemeente? Welke buurten willen we versneld aanpakken? Waarom? Wat doen we met de buurten die nog even moeten wachten? Hoe gaan we om met ondernemers die congestieproblematiek ondervinden? Welke taken pakken we nu op? Wat kan/moet nog even wachten?

Die strategische keuzes kunnen we uiteindelijk opdelen in een aantal concrete projecten welke we in de tijd wegzetten. Het inrichten van de juiste projecten en processen is wat er op tactisch niveau gebeurt. We kijken naar wat er gebeuren moet, maar kijken ook wat we samen op kunnen pakken. Zo kan het zijn dat opdrachten vanuit de gemeente, het waterbedrijf Groningen en Enexis tegelijkertijd uitgevoerd kunnen worden. Ook zullen we onze reguliere werkzaamheden anders moeten inrichten en bijvoorbeeld bij ruimtelijk beleid en nieuwbouwprojecten de (on)mogelijkheden vanuit de energie-infrastructuur mee moeten nemen.

Tot slot moeten deze projecten uitgevoerd worden: het daadwerkelijke verrichten op operationeel niveau. We zorgen ervoor dat het project goed wordt opgepakt en we geen steken laten vallen. Daar waar de opgave dusdanig groot wordt maken we gebruik van een daarvoor bedoeld inpassingsteam.

Hoofdstuk 6: Opwek hernieuwbare energie

Ons hoofddoel:

Wij willen de energievraag van huishoudens en het MKB duurzaam opwekken in Het Hogeland. Wij zetten ons in om de kleinschalige opwek en het gebruik van hernieuwbare energie lokaal zo goed mogelijk te verbinden en lokaal eigendom maximaal te borgen.

Waar staan we nu?

In onze gemeente produceren we al veel hernieuwbare elektriciteit, zowel grootschalig als kleinschalig.

Voor grootschalige opwek geldt dat in het Nationaal klimaatakkoord is afgesproken dat de 30 RES regio's in Nederland in 2030 gezamenlijk 35 TWh aan zonne- en windenergie produceren. In de Regionale Energie Strategie Groningen 1.0 (RES 1.0) van de Groninger gemeenten, waterschappen en provincie heeft onze gemeente het bod gedaan om hieraan 1,76 TWh bij te dragen. Dat is de optelsom van alle voor 2023 gerealiseerde wind- en zon projecten. Uit de RES 2.0 (2023) blijkt dat we als gemeente goed op koers zijn met de realisatie van ons aanbod.

Het overgrote deel van dit aanbod bestaat uit windenergie, geconcentreerd in de Eemshaven.

In dit hoofdstuk richten we ons op de kleinschalige opwek van hernieuwbare energie. Dan gaat het met name over zon en wind. Als het gaat over hernieuwbare energie gaat het niet alleen over 'groene elektronen' (elektriciteit) maar ook over 'groene moleculen' (warmte en hernieuwbare gassen). De mogelijke benutting van warmte als hernieuwbare energiebron, met name in de gebouwde omgeving, is besproken in hoofdstuk 4. De productie van biogas en groen gas is een potentiële bron van hernieuwbare energie in onze gemeente omdat de agrarische sector stevig is vertegenwoordigd in onze gemeente. Dit vraagt om een nadere verkenning van de mogelijkheden.

Zorgvuldige ruimtelijke inpassing van wind- en zon is erg belangrijk. Hierbij is afstemming met de provincie noodzakelijk omdat die in haar Provinciale Omgevingsverordening voorwaarden heeft opgenomen die gelden voor zowel grootschalige als kleinschalige opwek van energie. Voor kleine zonneparken geldt het 'ja-mits' principe indien ze aansluiten bij de kernen en zoveel mogelijk in lokaal eigendom worden ontwikkeld. Voor (grotere) zonneparken in het buitengebied geldt een 'nee-tenzij' regime. Grote zonneparken worden alleen mogelijk op plekken waar efficiënt gebruikt kan worden gemaakt van de beschikbare netcapaciteit en die goed in het landschap passen. In het buitengebied worden zonneparken onder striktere voorwaarden toegestaan, ter voorkoming van industriële clusters op 'verkeerde' plekken. Dit betekent dat, behalve de in de RES 1.0 daarover gemaakte afspraken, op landbouwgronden geen grootschalige, monofunctionele zonneparken worden toestaan.

Voor windturbines geldt ook 'nee, tenzij'. Op land worden windturbines alleen toegestaan binnen de bestaande concentratiegebieden zoals aangegeven in het

programma Energiehoofdstructuur. Voor onze gemeente is dat de Eemshaven. Voor windturbines van maximaal 15 meter geldt dat ze onder goed afgewogen ruimtelijke randvoorwaarden zijn toegestaan.

In 2019 hebben wij beleid voor kleinschalige energieontwikkelingen opgesteld. Daar is in 2021 een bijlage aan toegevoegd. Het gaat daarbij om decentraal beleid dat gekoppeld is aan het energiegebruik van huishoudens en MKB, exclusief de industrie in de Eemshaven. De totale opgave voor duurzame opwek van energie tot 2050 (waarvan het overgrote deel elektriciteit) is geraamd op 640 TJ. We streven ernaar om een groot deel van de opgave in te vullen via 'zon op dak'. Een kleiner deel (ongeveer 210 TJ) via kleinschalige zonnenvelden. Aanvullend op het provinciaal beleid geldt in onze gemeente een aantal voorwaarden voor de ontwikkeling van kleinschalige zonnenvelden. De belangrijkste zijn dat bewoners betrokken zijn bij een initiatief en dat het mede-eigenaarschap minstens 50% bedraagt. Ook vinden we het belangrijk dat de zonnenvelden in de dorpsstructuur liggen of daarbij aansluiten en dat de grootte wordt afgestemd op de schaal van het dorp en de energiebehoefte van het dorp. We noemen dit het 'schaal bij schaal' principe.

Wat is de opgave?

Voor kleinschalige opwek geldt dat deze dient te voldoen aan de energievraag van de huishoudens en bedrijven in onze dorpen. Dit is beschreven in ons beleid Kleinschalige duurzame energie opwekking Het Hogeland (2019). Die opgave is geraamd op 840 TJ in 2050. Hierboven is aangegeven dat een deel van die opgave is al gerealiseerd.

De opgave kleinschalige opwek verbinden we ook aan de netcongestie opgave door te onderzoeken hoe in de dorpen de opwek van hernieuwbare energie kan worden benut door lokaal vraag en aanbod zo goed mogelijk te balanceren zodat het elektriciteitsnet minder wordt belast. We streven, ook mede vanuit het oogpunt van netcongestie, naar een goede mix van hernieuwbare bronnen.

Ook breiden we de opgave uit met aandacht voor bedrijvigheid. We verkennen de mogelijkheden voor opwek van hernieuwbare energie voor het MKB, maar ook voor grotere bedrijven buiten het industriecluster in de Eemshaven.

Welke doelen horen daarbij?

Voor grootschalige, centrale opwek geldt dat wij ons inzetten om ons aandeel in het RES aanbod te realiseren. Omdat ecologische voorwaarden bij de ontwikkeling van zonnenvelden een belangrijke rol spelen zullen wij extra aandacht hebben voor natuur inclusieve ontwikkeling. Ook de ontwikkeling van zonnecarports op grotere parkeerterreinen biedt mogelijkheden die we in onze gemeente willen verkennen.

Voor kleinschalige, decentrale opwek geldt dat wij ons inzetten om te voorzien in de productie van hernieuwbare energie voor de decentrale vraag: de energievraag in onze dorpen en de bedrijven buiten het industriecluster in de Eemshaven. Op deze manier willen wij opwek en gebruik van hernieuwbare energie lokaal zo goed mogelijk verbinden. In 2050 dient dit te zijn gerealiseerd.

Rollen gemeente

De gemeente het Hogeland kiest voor het onderdeel Opwek hernieuwbare energie voor de volgende rollen:

- Actief stimulerend:
 - o Van inwoners en bedrijven om de mogelijkheden om te verduurzamen te benutten via bijvoorbeeld kleinschalige initiatieven en zon op dak.
- Actief faciliterend en communicerend:
 - o Bij de vergunningverlening en het omgevingsproces willen wij als bevoegd gezag de initiatiefnemers een soepele en zo snel mogelijke wijze faciliteren en tegelijkertijd onze inwoners en de omgeving zorgvuldig betrekken bij de besluitvorming.
- Sturend:
 - o Op de ruimtelijke inpassing mede op basis van nationale en provinciale regels en op de realisatie van lokaal eigendom.
- En daarnaast:
 - o De gemeente gaat de komende periode met betrokkenen in gesprek over de wensen en nut en noodzaak voor een eventueel uitgebreidere rol van de gemeente (en partners), bijvoorbeeld over het (financieel) participeren in lokale initiatieven (ook in relatie tot herijking kleinschalig beleid).

Hoe pakken we dat aan?

De opwek van hernieuwbare energie op land vraagt om zorgvuldige afwegingen, met name als het gaat om de ruimtelijke inpassing ervan. Daarom is in de omgevingsvisie 'Roemte voor Het Hogeland' (november 2022) aangegeven dat in beeld dient te worden gebracht welke ruimte de gemeente kan en wil bieden voor de opwek van hernieuwbare energie. Dat geldt zowel voor grootschalige ontwikkelingen zoals de productie van waterstof in de Eemshaven en de aanlanding van 'Wind op zee', als kleinschalige. Hiervoor zijn goede kaders en goede monitoring nodig waarmee de vele afwegingen die daarmee zijn gemoeid kunnen worden gemaakt. Ook andere dan ruimtelijke afwegingen spelen een rol. Als belangrijke voorwaarde geldt ook dat ontwikkelingen lokaal meerwaarde moeten bieden.

Kortom: er is inzicht nodig in de (ruimtelijke) gevolgen van de opwek van hernieuwbare energie en de daarmee gepaard gaande infrastructuur en opslagfaciliteiten voor de middellange termijn. Hiervoor maken wij een afwegingskader.

Daarnaast wordt in 2025 het beleid voor kleinschalige opwek van hernieuwbare energie geactualiseerd. In de actualisatie worden de mogelijkheden voor het lokaal balanceren van vraag en aanbod voor huishoudens verkend, bijvoorbeeld met behulp van batterijen of waterstof. Daarnaast is er aandacht voor het MKB en de grotere bedrijven buiten het industriecluster in de Eemshaven.

De snelle ontwikkelingen in de energietransitie vragen ook om bijstelling van de ramingen van de benodigde duurzame energie. Met name in de warmtetransitie in de gebouwde omgeving zien we dat er veel warmtebronnen beschikbaar zijn.

Warmtenetten, zowel grootschalige als kleinschalige, bieden kansen. Dit heeft gevolgen voor de kleinschalige opwek van energie.

Tenslotte merken we dat het bestaande kleinschalig beleid niet altijd passend is bij de ontwikkelingen die Hogelandster bedrijven, bewoners en collectieven bedenken, terwijl daar wel draagvlak voor is. Het gaat dan om initiatieven of projecten die niet passen in het kleinschalig beleid, maar ook geen grootschalige ontwikkelingen zijn. Deze initiatieven vallen zeggezegd in een 'grijs gebied'. We ontwikkelen daarom een nieuw afwegingskader zodat dergelijke initiatieven goed kunnen worden beoordeeld.

Hoofdstuk 7: mobiliteit

Ons hoofddoel:

Met veel aandacht voor voetgangers, fietsers en OV en het faciliteren van (laad)infrastructuur, wordt in 2050 minimaal 95% minder CO₂ uitgestoten t.o.v. 1990.

Waar staan we nu?

In 2023 is het mobiliteitsprogramma van Het Hogeland vastgesteld. Bij het opstellen van dit programma zijn bewoners, ambtelijke experts, partners en belanghebbenden en raadsleden nauw betrokken. In het mobiliteitsprogramma werden drie verschillende ambitieniveaus gepresenteerd. De gemeenteraad van Het Hogeland koos voor het meest ambitieuze ambitieniveau. Door het hoge ambitieniveau kunnen er nu grote stappen gemaakt worden op het gebied van duurzaamheid. In het mobiliteitsprogramma worden ook de doelen beschreven zoals deze in de *Klimaatagenda Provincie Groningen 2030* zijn vastgesteld. Hierin stelt de provincie dat lopen en fietsen op de eerste plek staan. Daarnaast zet de provincie Groningen in op emissieloze bussen in 2030 en emissieloze treinen in 2035.

Wat is de opgave?

In de huidige situatie van Het Hogeland is de mobiliteitssector verantwoordelijk voor 15% van de totale CO₂ uitstoot (dit is exclusief internationale scheep- en luchtvaart). Dit is iets hoger dan in de rest van de provincie Groningen (13%). Mobiliteit is naast CO₂ ook verantwoordelijk voor een derde van de uitstoot van stikstof. Het Hogeland moet de uitstoot die wordt veroorzaakt door de verkeerssector daarom flink terugdringen.

Welke doelen horen daarbij?

Er zijn drie algemene hoofddoelen beschreven in het mobiliteitsprogramma. Eén van de doelen is ruim baan creëren voor voetgangers en fietsers. Dit zijn de actieve vormen van mobiliteit. Of je nou met de bus, trein of auto reist, iedereen begint en eindigt als voetganger. Wandelroutes naar dorpscentra, bushaltes, scholen en voorzieningen voor ouderen moeten aantrekkelijk, herkenbaar, veilig, toegankelijk en comfortabel zijn. Het versterken van looproutes, maar ook van fietsroutes in en tussen dorpskernen is daarom een belangrijk doel voor de gemeente. Op deze manier blijft Het Hogeland actieve vormen van mobiliteit stimuleren.

(Vracht)verkeer dat fossiele brandstoffen gebruikt, draagt bij aan verminderde luchtkwaliteit. Het Hogeland wil dit zoveel mogelijk voorkomen en wil daarom emissieloze transportmiddelen, met name binnen de bebouwde kom, stimuleren.

Als laatste is het stimuleren van elektrisch rijden een belangrijk doel van de gemeente Het Hogeland. De afgelopen jaren groeide het gebruik van elektrische auto's flink. Prognoses laten zien dat het aantal elektrische auto's ook in de toekomst

toeneemt. Het Hogeland heeft daarom als doel om een passende publieke laadinfrastructuur te creëren die dekkend, toegankelijk, betaalbaar, betrouwbaar en veilig is.

Rollen gemeente

- **Actief stimulerend:**
 - In het overstappen naar elektrische vervoersmiddelen. Dit doen we o.a. via duurzaam Hogeland. Ook zorgen we ervoor dat er een algemene dekking is van laadpalen in de dorpen. Hier sturen wij specifiek op, door actief strategische laadpalen te plaatsen in gebieden waar nog geen laadpaal staat.
- **Actief faciliterend en communicerend:**
 - Door onderzoek te doen naar deelmobiliteit door middel van een enquête. Mocht uit de enquête komen dat er vraag is naar deelmobiliteit, dan starten wij graag een pilot
- **Sturend:**
 - Bij de uitbreiding van deelfietsen op NS stations in de gemeente. Hiervoor is NS uiteindelijk verantwoordelijk, maar wij proberen hier als gemeente wel op te sturen door actief te handelen.
- **En daarnaast:**
 - Gaan wij in gesprek met betrokken partijen over het fietspadenplan. Hier zal uiteindelijk ook ruimte zijn voor inwoners om suggesties te doen voor aanpassingen van het fietsnetwerk

Hoe pakken we dat aan?

Het Hogeland wil groene en gezonde alternatieven voor met name het auto-, bus-, landbouw- en vrachtverkeer stimuleren. In de transitie naar emissieloos rijden ziet de gemeente voor zichzelf voornamelijk een faciliterende rol.

Meer ruimte geven aan fietsers en voetgangers is één van de doelen binnen duurzame mobiliteit. Dit willen wij doen door bijvoorbeeld in te zetten op een versterking van het wandelnetwerk tussen en binnen de dorpskernen. Daarnaast gaan wij een fietsstrategie ontwikkelen, met als focus de versterking van het lokale en regionale fietsnetwerk. Wij willen inzetten op goede fietsvoorzieningen en fietsers voorrang geven waar dit mogelijk is. Dit kan leiden tot keuzes voor bredere fietspaden of fietsstraten op de plekken waar dat kan of nodig is. Hierdoor komt er meer aandacht voor fietsers, voornamelijk fietsers tussen dorpskernen.

Om het elektrisch rijden zo goed mogelijk te faciliteren stelt de gemeente een laadplan op. Dit laadplan wordt elke twee jaar bijgewerkt. De prognoses worden bijgewerkt en er wordt gekeken naar nieuwe ontwikkelingen op het gebied van slim laden (denk bijvoorbeeld aan laadpleinen en inductieladen). Vormen van slim laden zorgen er voor dat we effectiever en duurzamer omgaan met ons laadnetwerk. Daarnaast wordt het laadplan ook steeds uitgebreider aangezien steeds meer doelgroepen hun vervoer gaan elektrificeren.

Het elektrificeren van vervoer in alle sectoren draagt uiteindelijk ook weer bij aan een gezondere buitenruimte. Naast de personenauto's is een belangrijke sector hierbij de

logistieke sector. De logistieke sector en het vrachtverkeer blijft in de toekomst alleen maar groeien. De gemeente wil samen met deze sector nadenken over duurzame mogelijkheden. Het verduurzamen van deze sector helpt ook met het creëren van emissievrije dorpscentra en autoluwe woongebieden. Hierdoor is vergroening mogelijk en kan de fysieke leefomgeving op haar beurt klimaatadaptief worden ingericht.

Hoofdstuk 8: Van strategie naar een uitvoeringsprogramma energie

Met deze HES geven we richting aan het uitvoeringsprogramma en krijgen we een gevoel bij de gewenste handelingssnelheid en de prioritering van de acties en projecten waarmee we onze doelen willen bereiken. Daarmee leggen we een stevige basis onder de verdere uitvoering van de energietransitie in onze gemeente. We sluiten af met een korte doorkijk naar de wijze waarop wij het uitvoeringsprogramma voor de energietransitie de komende jaren willen vormgeven maar voordat we dat doen gaan we terug naar de drie uitgangspunten die we in hoofdstuk 3 hebben benoemd en belangrijk zijn in de uitvoering:

- We doen het samen
- We kiezen voor een integrale aanpak
- De baten van de energietransitie komen ook ten goede aan onze gemeente

Het toepassen van deze uitgangspunten in de uitvoering vraagt om extra aandacht op een aantal onderwerpen die we hierna kort benoemen.

Samenhang, samenwerking, risicobeheersing en lobby

Samenhang:

Het verbinden van de energietransitie met andere opgaven is een centraal uitgangspunt. Dat vraagt om samenhang tussen de HES en interne beleidsprogramma's. Maar ook om samenhang en aansluiting bij programma's en projecten die door externe partijen in gang zijn gezet.

Interne samenhang geldt bijvoorbeeld voor het regieprogramma Wonen en Leefomgeving en het uitvoeringsprogramma Eemshaven+. Maar ook het slim verbinden van andere opgaven, bijvoorbeeld in de openbare ruimte en infrastructuur, vraagt om een integrale aanpak en goed zicht op de samenhang.

Dat begint bij het verbinden van doelen. Zo is een belangrijk doel in het programma Eemshaven+ dat de ontwikkelingen rondom de energietransitie in de Eemshaven een positieve invloed hebben op de ontwikkelingen van het gebied en de hele gemeente. Dit sluit heel goed aan bij de drie uitgangspunten van de HES. Ook in onze Omgevingsvisie geven we het belang van de energietransitie aan en besteden we aandacht aan goede inpassing van hernieuwbare energie in de ruimte zodat draagvlak voor de energietransitie wordt behouden.

Quote over 'samenhang' in de energiegesprekken:

'Samenhang betekent ook dat in een afwegingskader voor kleinschalige opwek ook Ruimtelijke Ordening wordt betrokken. Anders lopen we van het kastje naar de muur'.

Samenhang in de breedste zin van het woord vinden we door de energietransitie te verbinden met de **duurzame ontwikkelingsdoelen** (SDG's) die we als gemeente hebben omarmd en waardoor we ons laten leiden bij het werken aan brede welvaart in Het Hogeland. Energietransitie gaat óók over het behoud en versterken van ruimtelijke kwaliteiten, toekomst voor bedrijven, de ontwikkeling van een circulaire economie en de mogelijkheden voor iedereen om tegen een betaalbare prijs toegang

te krijgen tot schone energie, afkomstig van een betrouwbaar energiesysteem zodat energiearmoede tot het verleden zal gaan behoren.

Samenwerken:

Binnen de gemeentelijke organisatie werken we interdisciplinair en vanuit verschillende beleidsvelden samen zodat eerder genoemde samenhang aan de basis blijft staan van een goede uitvoering van de energietransitie.

Werken aan de energietransitie zonder intensieve samenwerking met externe partijen is ondenkbaar. Het gaat dan bijvoorbeeld om:

- Marktpartijen. Veel maatregelen brengen veel werk met zich mee. Het aardgasvrij maken van de woningen en (bedrijfs)gebouwen in onze omgeving zal de komende jaren grote inspanningen vragen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de uitvoering van maatregel 29 uit Nij Begun. Private marktpartijen dienen dit op te pakken.
- Met netbeheerders werken we samen aan systeemoplossingen om netcongestie op te lossen.
- Met energiecorporaties en GREK werken we samen in het kader van informatievoorziening naar inwoners, lokale opwek en samenwerking bij de ontwikkeling van dorpswarmteplannen;
- Met natuur- en milieuorganisaties werken we samen om te zorgen dat natuur- en milieudoelen in balans blijven met energietransitie doelen.
- Met de woningbouwcorporaties werken we samen in het kader van planning en keuzes van verduurzaming van het corporatiebezit.
- Met diverse partijen waaronder ondernemers(verenigingen) werken we aan toekomstbestendige bedrijventerreinen. De beschikbaarheid van hernieuwbare energie tegen redelijke prijzen speelt daarbij een belangrijke rol.

En zo zijn er nog veel meer partijen waarmee we als gemeente willen bijdragen aan het verduurzamen van onze energievoorziening. De boodschap daarbij is: we zullen het samen moeten doen.

Quote over samenwerken in de energiegesprekken:

‘We doen graag mee. Dat betekent wel dat we zo vroeg mogelijk aan tafel willen zitten zodat onze inbreng zo goed mogelijk wordt geborgd’.

Lobby:

Het ontwikkelen en uitvoeren van een lobby-agenda is een belangrijke manier van samenwerken. Om ervoor te zorgen dat de belangen van de gemeente een duidelijke plek krijgen in keuzes die worden gemaakt (inclusief het laten landen van baten van de energietransitie in onze gemeente) is een duidelijke, sterke en zichtbare positionering van die belangen nodig. Juist omdat we samenwerken met veel partijen met eigen belangen en posities is een goede lobby-agenda van belang. Immers, verenigde, gedeelde belangen van verschillende partijen leggen meer gewicht in de schaal dan een ‘ieder voor zich’ strategie. Een dergelijke lobby-agenda kan divers zijn en gericht zijn op verschillende niveaus. Bijvoorbeeld:

- Met (inter)nationale/regionale partners: de positionering van de Eemshaven als internationale waterstofhub of het doorvoeren van ondersteunende wet- en regelgeving in de nieuwe energiewet.

- Met regionale partners: de verkenning van een warmtetransportleiding om met restwarmte vanuit de Eemshaven meerdere dorpen aardgasvrij te verwarmen of de gecoördineerde voorbereiding en uitvoering van Maatregel 29 van Nij Begun.
- Met regionale/lokale partners: het benutten van kansen om binnen de gemeente de energietransitie te versnellen en te vergemakkelijken als onderdeel van de ontwikkeling van de energiehubs Eemshaven.

Risico's:

Het beheersen van risico's is belangrijk. Juist in de energietransitie geldt dat zaken snel kunnen veranderen. Nieuwe technologie, nieuwe inzichten en nieuwe aanpakken volgen elkaar snel op. Daarin zullen we onze weg moeten vinden. Deze hoge dynamiek kan leiden tot meer risico's. Dat vraagt om extra aandacht voor risicobeheersing. De risico's zijn erg verschillend. Zo kan netcongestie een rem zetten op veel ontwikkelingen. Een tekort aan uitvoeringscapaciteit is een ander risico. De uitvoering van de energietransitie vraagt om 'veel handen'. Nu al blijkt dat dit een groot vraagstuk is. Als laatste voorbeeld noemen we de ongelijkheid die kan ontstaan omdat de uitvoering vele jaren zal vergen en we niet alles tegelijk kunnen. Omgaan met de ongelijkheid die ontstaat, juist omdat we aan het werk zijn, is een belangrijk onderdeel van risicobeheersing.

Naar een uitvoeringsprogramma

Omdat we de komende jaren stevig aan de slag gaan maken we nu een uitvoeringsprogramma. Daarin beschrijven onze doelen tot 2030 en vertalen die doelen in acties en inspanningen. Met onze partners ontwikkelen we projecten en voeren die uit. Het uitvoeringsprogramma biedt een overzicht van de projecten en inspanningen die we leveren om onze doelen te realiseren. Dit overzicht is belangrijk omdat we met veel partijen samen willen werken en omdat we op veel fronten tegelijkertijd bezig zijn.

In het uitvoeringsprogramma presenteren we ook in jaarlijkse actieplannen concrete projecten en inspanningen. Dat doen we omdat de dynamiek in de energietransitie hoog is. Door met jaarlijkse actieplannen te werken kunnen we beter inspelen op die snelle ontwikkelingen en blijven we flexibel. Met onze actieplannen bekijken we terug op het voorgaande jaar om te evalueren en kijken we actiegericht vooruit.

Terugblikken:

Elk jaar maken we een overzicht van wat we hebben gedaan, welke resultaten dat heeft opgeleverd en hoe die resultaten bijdragen aan onze ambities. Door op deze manier te monitoren kunnen we goed volgen of we op koers blijven en wat er eventueel voor nodig is om bij te sturen. Bovendien helpt het ons bij het leren over hoe we zo goed mogelijk onze doelen kunnen bereiken en draagt het bij aan goede afstemming en communicatie met onze partners.

Vooruitkijken:

We geven een jaarlijks overzicht van de inspanningen die we leveren en de projecten die we van plan zijn op te starten. Het kan zijn dat die projecten langer duren dan een jaar of dat we bij een aantal onderdelen verder kunnen kijken dan een jaar. Wanneer mogelijk doen we dat. De tijdshorizon kan dus flexibel zijn.

We kiezen voor een duidelijk project format. Per project geven we de doelen, beoogde resultaten, de tijdsduur, benodigde middelen en menskracht en de rollen van de betrokken partijen weer. Ook geven we de risico's aan en de wijze hoe we daarmee omgaan.

Door op deze manier te werken bieden we alle betrokken partijen inzicht en overzicht in de concrete stappen die we gaan zetten in de energietransitie. Bovendien kunnen partijen op deze manier, elk vanuit hun eigen rollen en verantwoordelijkheden, op een proactieve manier hun rol invullen, van gemeenteraad tot uitvoeringspartners. Zo gaan we samen aan de slag!

Hoofdstuk 9: Uitvoeringsprogramma Energie

Inleiding.

Met de Hogelandster Energie Strategie (HES) hebben we de basis gelegd voor een meerjarig uitvoeringsprogramma op basis van een aantal uitgangspunten die belangrijk zijn bij de uitvoering van ons energietransitiebeleid:

- We doen het samen
- We kiezen voor een integrale aanpak
- De baten van de energietransitie komen ook ten goede aan onze gemeenschap

De uitgangspunten en het belang van een strategie met een langere termijnhorizon zijn hiervoor uitgebreid toegelicht.

Nu is het zaak om concreet aan de slag te gaan met de opgaven! Daarbij bouwen we voort op wat de afgelopen jaren al in gang is gezet en versnellen en intensiveren we onze inspanningen om onze doelen te realiseren.

Dit uitvoeringsprogramma beschrijft op hoofdlijnen de doelen die we tot 2030 willen realiseren en de vertaling van die doelen in concrete inspanningen en projecten. Dit vatten we samen in een DIN: een Doelen, Inspanningen Netwerk. Op deze manier verbinden we onze doelen met de inspanningen en projecten die nodig zijn om de doelen te realiseren en laten we zien wat daarbij de inzet van de gemeente is. Dat is belangrijk, zowel intern voor de eigen organisatie maar ook voor de partijen met wie we samenwerken. Het vele werk wat op ons wacht in de energietransitie wordt namelijk voor een groot deel uitgevoerd door andere partijen dan de gemeente. Dan is het belangrijk om te weten wie welke bijdrage levert aan een resultaat. Duidelijkheid helpt daarbij en de DIN biedt de duidelijkheid die nodig is om overzicht te houden. Dit overzicht is ook belangrijk omdat we op veel fronten tegelijkertijd bezig zijn.

Zoals gezegd: dit uitvoeringsprogramma heeft een zichthorizon tot 2030. Het vertalen van de strategische doelen in kortere termijn (operationele) doelen doen we in jaarlijkse actieplannen. In de actieplannen beschrijven we op hoofdlijnen de inspanningen en projecten die we willen ontwikkelen en uitvoeren. Het ontwikkelen en uitvoeren van concrete projecten doen we zo veel mogelijk met externe partijen. Partijen in uitvoeringsconsortia kunnen zeer divers zijn: vertegenwoordigers van dorpen, energie coöperaties, netwerkbedrijven, ondernemers, kennis- en onderwijsinstellingen etc.

Het beschrijven van de inspanningen en projecten op hoofdlijnen is een bewuste keuze. Dat doen we omdat de dynamiek in de energietransitie hoog is. Dat vraagt een adaptieve houding van ons. Ontwikkelingen gaan snel en kunnen vragen om aanpassingen in de uitvoering. Door met jaarlijkse actieplannen te werken kunnen we beter inspelen op die snelle ontwikkelingen en blijven we flexibel. Met onze actieplannen blikken we terug op het voorgaande jaar om te evalueren en kijken we actiegericht vooruit.

Terugblikken:

Elk jaar maken we een overzicht van wat we hebben gedaan, welke resultaten dat heeft opgeleverd en hoe die resultaten bijdragen aan onze ambities. Door op deze

manier te monitoren kunnen we goed volgen of we op koers blijven en wat er eventueel voor nodig is om bij te sturen. Bovendien helpt het ons bij het leren over hoe we zo goed mogelijk onze doelen kunnen bereiken en draagt het bij aan goede afstemming en communicatie met onze partners.

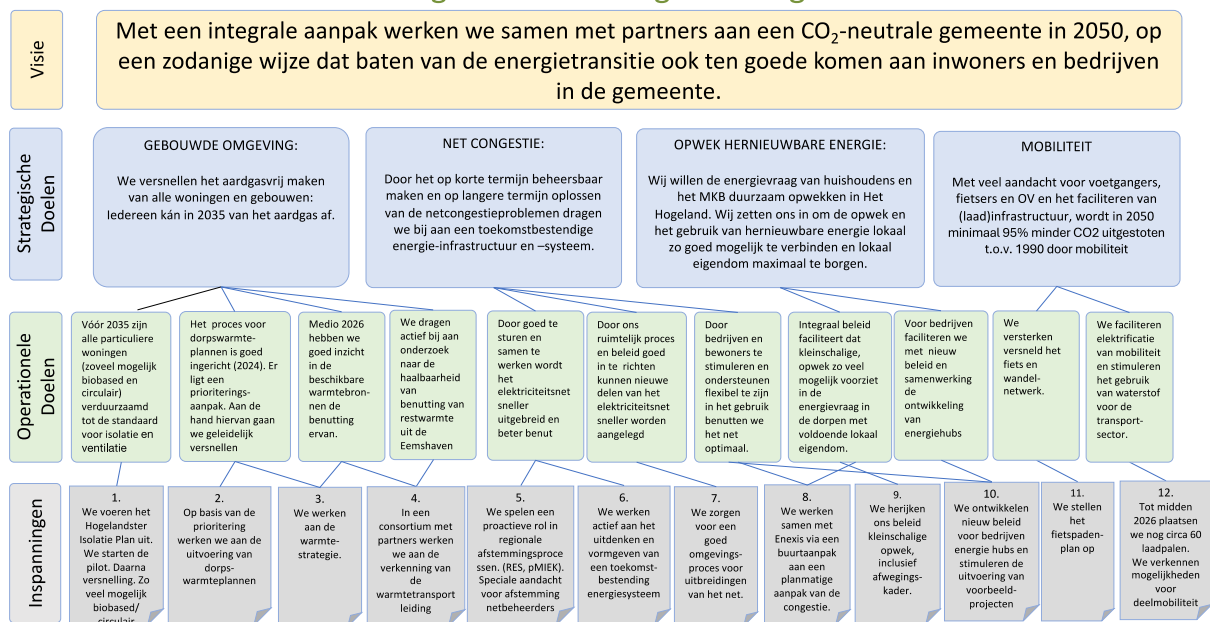
Vooruitkijken:

We geven een jaarlijks overzicht van de inspanningen die we leveren en de projecten die we van plan zijn op te starten. Het kan zijn dat die projecten langer duren dan een jaar of dat we bij een aantal onderdelen enkele jaren vooruit kijken. Wanneer mogelijk doen we dat. De tijdshorizon kan dus flexibel zijn.

Bij de uitwerking van de inspanningen in de jaarlijkse actieplannen zullen naast regulier beleid ook projecten worden benoemd. Separaat en als nadere uitwerking van de jaarlijkse actieplannen worden projecten uitgebreider beschreven in projectplannen. Bij het beschrijven van een project kiezen we voor een duidelijk project format. Per project geven we de doelen, beoogde resultaten, de tijdsduur, benodigde middelen en menskracht en de rollen van de betrokken partijen weer. Ook geven we de risico's aan en de wijze hoe we daarmee omgaan.

Door op deze manier te werken bieden we alle betrokken partijen inzicht en overzicht in de concrete stappen die we gaan zetten in de energietransitie. Bovendien kunnen partijen op deze manier, elk vanuit hun eigen rollen en verantwoordelijkheden, op een proactieve manier hun rol invullen, van gemeenteraad tot uitvoeringspartners.

Hogelandster Energie Strategie

In het vervolg van dit hoofdstuk presenteren we het eerste actieplan 2024-2025 waarin we per pijler de doelen en inspanningen op hoofdlijnen presenteren. Voor de financiële onderbouwing wordt verwezen naar de reguliere begroting. In onze jaarlijkse actieplannen volgen we de P&C cyclus.

Doelen en inspanningen gebouwde omgeving

Doelen

Het Hogeland streeft ernaar om in 2035 alle woningen zover te hebben laten verduurzamen dat bewoners in staat worden gesteld de stap naar aardgasvrij te maken.

Energiebesparing is dan erg belangrijk. Met het HIP ondersteunen we onze inwoners daarbij zoveel mogelijk. We werken versneld verder aan het opstellen van dorpswarmteplannen.

In 2024 hebben inzicht gekregen in de beschikbare warmtebronnen in onze gemeente, zowel lokale warmtebronnen als restwarmte uit de Eemshaven. In de komende jaren krijgt dit een vervolg waarbij vooral wordt gekeken naar de technische, financiële en sociaalmaatschappelijke haalbaarheid om deze bronnen te benutten. Ook spelen we een actieve rol bij het verkennen van de mogelijkheden van een warmtetransportleiding voor mogelijke benutting van de restwarmte uit de Eemshaven.

Strategisch doel:

We versnellen het aardgasvrij maken van alle woningen en gebouwen:
Iedereen kán in 2035 van het aardgas af

Operationele doelen

Vóór 2035 zijn alle particuliere woningen (zoveel mogelijk biobased en circulair) verduurzaamd tot de standaard voor isolatie en ventilatie	Proces voor dorpswarmteplannen is goed ingericht (2024). Er ligt een prioriteringsaanpak. Aan de hand hiervan gaan we geleidelijk versnellen	Medio 2026 hebben we goed inzicht in de beschikbare warmtebronnen en de benutting daarvan	We dragen actief bij aan onderzoek naar de haalbaarheid van benutting restwarmte uit de Eemshaven
---	--	---	---

Inspanningen gebouwde omgeving

Inspanning	Toelichting
We voeren het Hogelandster Isolatie Plan uit. We starten de pilot. Daarna versnelling. Zo veel mogelijk biobased/ Circulair.	De HIP is onze werkwijze waarop we inwoners ontzorgen in hun verduurzamingsreis. Met adviseurs, coaches en klussers staan we hen bij in het maken van de juiste keuzes voor hun woonsituaties. We zetten in op zo veel mogelijk biobased en circulair materiaalgebruik.
Op basis van de prioritering werken we aan de uitvoering van dorpswarmteplannen	We zullen keuzes moeten maken over de actuele inzet van beschikbare mensen en middelen. Waar beginnen we, en waarom? Het opstellen van een breed prioriteringskader help ons daarbij. Aan de hand van de actuele behoefte schalen we het aantal dorpswarmteplanprocessen op. Zo beschikt iedere kern over een dergelijk plan, dat perspectief biedt op de route naar aardgasvrij.
We werken aan de warmte-strategie	Welke route naar aardgasvrij de meest logische of sociaaleconomisch meest wenselijk is, verschilt per locatie en context. In de bronnenstrategie leggen we een aantal basisprincipes vast die worden gehanteerd om het voorkeurscenario op een specifieke plek te bepalen. De strategie wordt iedere vijf jaar geactualiseerd.
In een consortium met partners werken we aan de verkenning van de warmtetransport leiding	De Eemshaven groeit snel. Het industriecluster produceert veel restwarmte. De gemeente wil deze warmtebron tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten zo optimaal mogelijk benutten. Daarom voeren we verkennend onderzoek uit naar de beschikbaarheid en betaalbaarheid van de warmte, en werken we samen met regionale en landelijke partners in een verkenning om een warmtetransportleiding vanuit de Eemshave te realiseren.

Belangrijke activiteiten in 2024-2025:

- **Het Hogelandster Isolatieplan (HIP):** met maatregel 29 komt er een grootschalige subsidie beschikbaar voor woningeigenaren om hun woning te verduurzamen naar de standaard voor isolatie en ventilatie. De HIP is onze werkwijze waarop we inwoners ontzorgen in hun verduurzamingsreis. We zetten in op zo veel mogelijk biobased en circulair materiaalgebruik. Vanaf 2025 worden 1.000 energieadviezen per jaar beschikbaar gesteld aan onze inwoners.
- **De Dorpswarmteplannen (DWP):** als uitwerking van het warmtetransitieplan zijn we gestart met het opstellen van dorpswarmteplannen. Onder begeleiding van de gemeente en partnerorganisaties worden wensen, kansen en belemmeringen vertaald in een gedragen plan voor een toekomstige transitie naar aardgasvrij. In Onderdendam is het eerste dorpswarmteplan vastgesteld. In de kernen Leens, Eenrum, Roodehaan, Molenrij(cluster) zijn we onlangs gestart met het DWP-proces. Aan de hand van de actuele behoefte schalen we het aantal dorpswarmteplanprocessen op. Zo beschikt iedere kern over een dergelijk plan, dat perspectief biedt op de route naar aardgasvrij
- **De warmtetransportleiding:** het industriecluster in de Eemshaven produceert veel restwarmte. Samen met regionale en landelijke partners voeren we een verkenning om een warmtetransportleiding vanuit de Eemshave te realiseren.

Doelen en inspanningen netcongestie en energiesysteem

Doelen

Netcongestie raakt onze bewoners en bedrijven rechtstreeks. De congestie en de aanpak ervan hebben daarnaast een grote invloed op (het tempo) van de verwezenlijken van onze duurzame ambities. Ook is er een directe invloed op de toekomstbestendigheid van onze gemeente en bijvoorbeeld de realisatie van onze plannen voor wonen, recreatie en bedrijvigheid. Een intensieve inzet vanuit de gemeente op dit thema is daarmee noodzakelijk. Samen met betrokkenen gaan we toewerken naar een nieuw energiesysteem.

Strategisch doel:

Door het op korte termijn beheersbaar maken en op langere termijn oplossen van de netcongestieproblemen dragen we bij aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur en -systeem

Operationele doelen

Door goed te sturen en samen te werken wordt het elektriciteitsnet sneller uitgebreid en beter benut

Door ons ruimtelijk proces en beleid goed in te richten kunnen nieuwe delen van het elektriciteitsnet sneller worden aangelegd

Door bedrijven en bewoners te stimuleren en ondersteunen flexibel te zijn in het gebruik benutten we het net optimaal

Inspanningen netcongestie en energiesysteem

Inspanning	Toelichting
We spelen een proactieve rol in regionale afstemmingsprocessen. (RES, pMIEK). Speciale aandacht voor afstemming netbeheerders	De aanpak van netcongestie en het toewerken naar een nieuw energiesysteem vragen een goede afstemming en samenwerking met onze partners. Pro actief handelen is belangrijk. Dat begint met goed inzicht. En krijgt een vervolg met afstemming en actie. Met de netbeheerders regelen we integrale en effectieve samenwerking in op zowel strategisch als operationeel niveau.
We werken actief aan het uitdenken en vormgeven van een toekomst-bestendig energiesysteem	Met de sterke toename van lokale opwek en elektrificatie is een nieuw, flexibel, minder kwetsbaar en meer lokaal gericht systeem nodig. Uitgangspunten zijn onder andere dat we opwek en verbruik dicht bij elkaar willen brengen, meer samenwerken en ook opslag toevoegen en nieuwe vormen van opwek.
We zorgen voor een goed omgevingsproces voor uitbreidingen van het net	Het elektriciteitsnet moet flink worden verzaaid. Veel nieuwe (transformator)stations en kilometers kabel zijn nodig in onze gemeente om het net toekomstbestendig te maken. Dit vraagt regelmatig om vergunningsprocessen door de gemeente en afstemming met inwoners en belanghebbenden. Deze omgevingsprocessen moeten zowel zorgvuldig en zo snel als mogelijk kunnen worden uitgevoerd.
We werken samen met Enexis via een buurtaanpak aan een planmatige aanpak van de congestie.	Voor het verzoeken van het laagspanningsnet in de wijken en buurten staat Enexis aan de lat. We willen de hinder voor onze inwoners en ondernemers zo veel mogelijk beperken. We gaan Enexis faciliteren om het planmatig en met goede communicatie vorm te geven en uit te voeren.

Belangrijke activiteiten in 2024-2025:

- We ronden “SynergieNL” als pilot af en zorgen dat het structureel wordt opgenomen in ons werkproces. We delen dan onder meer alle relevante opgaven en informatie met elkaar via een platform en krijgen een volledig beeld van de (potentiële) congestie. Op deze manier kunnen alle betrokken partijen (intern en extern) efficiënt en effectief samenwerken in de aanpak van de netcongestie.
- We starten met de verkenning naar een energiehub voor bedrijven, een lokaal energiesysteem. Hierbij willen we opwek en verbruik dicht bij elkaar brengen en kijken we onder meer naar de mogelijkheden van opslag van energie en het uitwisselen van energie tussen bedrijven. Met deze activiteit geven we zowel invulling aan de doelen van de pijler ‘netcongestie en energiesysteem’ als de pijler ‘opwek hernieuwbare energie’.

Doelen en inspanningen opwek hernieuwbare energie

Doelen:

In onze gemeente produceren we al veel hernieuwbare energie, zowel grootschalig als kleinschalig. We liggen als gemeente ook goed op koers met de realisatie van ons aandeel in de RES Groningen. Toch is het noodzakelijk om duurzame opwek te realiseren om zodoende uiteindelijk al het verbruik van inwoners duurzaam op te wekken. Er zijn ook verscheidene initiatieven vanuit inwoners en bedrijven om duurzame energie op te wekken. Vanwege regelgeving en beleid is het echter regelmatig een puzzel om opwekprojecten mogelijk te maken. De opgave is om dit soepel en zorgvuldig te faciliteren en te zorgen voor een goede mix van bronnen en een maximaal lokaal eigendom.

Strategisch doel:

Wij willen de energievraag van huishoudens en MKB duurzaam opwekken in Het Hogeland. Wij zetten ons in om de opwek en het gebruik van hernieuwbare energie lokaal zo goed mogelijk te verbinden en lokaal eigendom maximaal te borgen

Operationele doelen

Integraal beleid faciliteert dat kleinschalige opwek zo veel mogelijk voorziet in de energievraag in de dorpen met voldoende lokaal eigendom

Voor bedrijven faciliteren we met nieuw beleid en samenwerking rondom de ontwikkeling van energiehubs

Inspanningen

Inspanning	Toelichting
We herijken ons beleid kleinschalige opwek, inclusief afwegingskader.	Er zijn en komen nog verschillende initiatieven voor kleinschalige opwek in het Hogeland. Ons beleid voor kleinschalige opwek is echter niet meer actueel. Onder andere de huidige regelgeving, netcongestie en nieuwe mogelijkheden maken het nodig het beleid te herijken, waarbij we ook een nieuw afwegingskader gaan maken. Dat doen we met inbreng van onze inwoners en ondernemers. Door in te zetten op lokaal eigendom willen we zorgen dat zij zo veel mogelijk baat hebben bij de energietransitie.
We ontwikkelen nieuw beleid voor bedrijven energie hubs.	De netcongestie dwingt tot nieuwe oplossingen. Aan de andere kant zorgen ook onder andere lokale opwek, opslag van energie, innovaties en nieuwe contractvormen voor veel kansen om lokaal samen voor een bedrijventerrein een eigen energiesysteem te ontwikkelen, waarbij alle betrokkenen kunnen profiteren. We zien potentie voor Het Hogeland in deze energiesystemen, de zogenaamde energiehubs, en gaan er samen met de ondernemers mee aan de slag.
We stimuleren de ontwikkeling en uitvoering van voorbeeldprojecten.	Goed voorbeeld doet volgen. De energietransitie is een ontdekkingsstocht en er zijn nieuwe voorbeelden nodig voor stimulans en inspiratie en om te leren. Dat houdt de transitie gaande of geeft het weer een impuls. Een klein zonneveld passend in het nieuwe ruimtelijk beleid, een lokaal energiesysteem, het opslaan van energie of een gebouw innovatief verduurzamen. Het zijn enkele voorbeelden. We gaan in gesprek om te kijken naar de behoefte. En we kijken goed naar ervaringen elders in de regio en in Nederland.

Belangrijke activiteiten in 2024-2025:

- We zorgen voor actueel en vastgesteld beleid voor kleinschalige opwek (inclusief opslag van energie) in het Hogeland waarbij we onder andere lokaal eigendom willen borgen.
- We starten met de verkenning naar een energiehub voor bedrijven, een lokaal energiesysteem. Hierbij willen we opwek en verbruik dicht bij elkaar brengen en kijken we onder meer naar de mogelijkheden van opslag van energie en het uitwisselen van energie tussen bedrijven. Met deze activiteit geven we zowel invulling aan de doelen van de pijler 'pijler hernieuwbare energie' als de pijler 'netcongestie en energiesysteem'.

Doelen en inspanningen mobiliteit

Doelen

De mobiliteitssector in Het Hogeland is verantwoordelijk voor een derde van de uitstoot van stikstof en 15% van de totale CO₂ uitstoot van de gemeente. In 2023 is het mobiliteitsprogramma vastgesteld en destijds heeft de gemeenteraad gekozen voor het meest ambitieuze ambitieniveau. Hierdoor kunnen er nu stappen in de juiste richting worden gezet naar een duurzamere mobiliteitssector.

Strategisch doel:

Met veel aandacht voor voetgangers, fietsers, OV en het faciliteren van (laad)infrastructuur, wordt in 2050 minimaal 95% minder CO₂ uitgestoten t.o.v. 1990

Operationele doelen

We versterken versneld het fiets en wandel-netwerk.

We faciliteren elektrificatie van mobiliteit en stimuleren het gebruik van waterstof voor de transportsector.

Inspanningen

Inspanning	Toelichting
We stellen het fietspadenplan op	In het fietspadenplan van Het Hogeland zal de gemeentelijke fietsstrategie worden beschreven. Hierin wordt in de breedste zin van het woord beschreven hoe fietsen in Het Hogeland het best gefaciliteerd kan worden. Hierbij wordt ingezet op het versterken van het regionale en lokale fietsnetwerk.
Tot midden 2026 plaatsen we nog circa 60 laadpalen. We verkennen mogelijkheden voor deelmobiliteit	Het grootste deel van de 60 te plaatsen laadpalen zullen aanvraaggestuurde laadpalen zijn. Een deel van de te plaatsen laadpalen zijn ook strategische laadpalen. Dit zijn laadpalen die vanuit de gemeente worden geplaatst bij drukbezochte voorzieningen of in gebieden waar nog geen laadpaal in de buurt staat. Wat betreft deelmobiliteit zal Het Hogeland aan het eind van 2024 een interessescan afnemen. Hiermee hoopt de gemeente te achterhalen welke dorpen of wijken de grootste kans hebben op een succesvol deelmobiliteitsproject. Ook krijg de gemeente op die manier inzicht in welke vorm van deelmobiliteit het meest geschikt is.